

HUR FARLIGT ÄR INTERNET?

RESULTAT FRÅN DEN SVENSKA
DELEN AV DEN EUROPEISKA
UNDERSÖKNINGEN EU KIDS ONLINE

Cecilia von Feilitzen, Olle Findahl och Elza Dunkels

**The International Clearinghouse
on Children, Youth and Media**

NORDICOM
Göteborgs universitet

NORDICOM

Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning

NORDICOM är ett nordiskt kunskapscenter för medie- och kommunikationsområdet. Med utgångspunkt i den akademiska forskningen insamlar, bearbetar och förmedlar Nordicom kunskap till olika brukargrupper i Norden, Europa och övriga världen. Arbetet syftar till att utveckla mediekunskapen och bidra till att forskningens resultat synliggörs i behandlingen av mediefrågor på olika nivåer i både offentlig och privat verksamhet. Nordicom är en institution inom Nordiska Ministerrådet. Verksamheten utmärks av tre huvudsakliga områden.

- **Medieforskningen och dess resultat i de nordiska länderna**

Nordicom utger en nordisk tidskrift, *Nordicom Information*, och en engelskspråkig, tidskrift, *Nordicom Review* (refereed), samt antologier och rapporter på flera språk. Olika forskningsdatabaser, bl a gällande litteratur och pågående forskning, uppdateras löpande och är tillgängliga via Internet. Nordicom kan sägas utgöra navet i det nordiska samarbetet vad gäller medieforskningen. Ett viktigt inslag i Nordicoms arbete är att göra nordisk medie- och kommunikationsforskning känd i andra länder samt förmedla kontakter mellan nordiska och internationella forskningsmiljöer. Verksamheten är uppbyggd kring nationella dokumentationscentraler.

- **Medieutvecklingen och medietrender i de nordiska länderna**

Nordicom utarbetar samnordisk mediestatistik och redovisar kvalificerade analyser i skriftserien *Nordic Media Trends*. Även medieägande och medielagstiftning i de nordiska länderna dokumenteras. Nordicom ger de nordiska länderna en samlad röst i flera europeiska och internationella nätverk och organisationer som utarbetar underlag i medie- och kulturpolitiska frågor. Samtidigt insamlar Nordicom relevant omvärldskunskap för vidareförmedling till olika brukargrupper. Det gäller mediepolitiska frågor inom EU, Europarådet och internationella organisationer.

- **Forskning om barn, unga och medier i världen**

Nordicom startade 1997 på uppdrag av UNESCO *The International Clearing-house on Children, Youth and Media*. Arbetet syftar till att öka kunskapen om barn, ungdomar och medier och därmed ge underlag för relevant beslutsfattande, bidra till en konstruktiv samhällsdebatt samt främja barns och ungdomars medie-kunnighet och mediekompetens (media literacy). Det är också en förhoppning att Clearinghusets arbete ska stimulera vidare forskning om barn, ungdomar och medier. Verksamheten är uppbyggd kring ett globalt nätverk med 1000-talet deltagare som representerar inte bara forskarsamhället utan även t ex medie-branschen, politiken och frivilliga organisationer. En årsbok och ett nyhetsbrev utges.

Hur farligt är internet?

Hur farligt är internet?

Resultat från den svenska delen av den europeiska
undersökningen **EU Kids Online**

Cecilia von Feilitzen, Olle Findahl och Elza Dunkels

Hur farligt är internet?

Resultat från den svenska delen av den europeiska undersökningen EU Kids Online

Cecilia von Feilitzen, Olle Findahl och Elza Dunkels

© Författarna och Nordicom 2011

ISBN 978-91-86523-31-2 (Tryckt version)

ISBN 978-91-86523-30-5 (Elektronisk version)

The International Clearinghouse on Children, Youth and Media

Nordicom
Göteborgs universitet
Box 713
SE 405 30 Göteborg

Omslag: Karin Persson
Tryck: Litorapid Media AB, Göteborg
ISO 14001

Innehåll

Förord	7
Kort sammanfattning och policyförslag	8
Policyförslag	9
Undersökningens huvudfrågor och syfte	10
Internets möjligheter	10
Nästan alla 9-16-åringar i Sverige använder internet	10
En problematiskt överdriven internetanvändning är sällsynt	10
Föräldrarna i Sverige använder internet oftare än barnen	11
Barnens vanligaste aktiviteter på internet	11
Att vara med i ett socialt nätverk	12
Att leta efter nya vänner på internet	12
Risker med internet	14
Den allmänna debatten	14
Föräldrarnas oro	15
Barnens allmänna uppfattning om risk för obehag på internet	16
Risker och barnens faktiska obehag på internet	16
Vad menas med risk och obehag?	16
Barnens faktiska obehag av något överhuvudtaget på internet	17
Kontakter med nya personer på internet och möten öga mot öga	18
Få offline-möten har lett till obehag	18
Sexuella bilder i allmänhet och på internet	20
Få har upplevt starkt obehag av tydligt sexuella bilder på internet	21
Sexuella meddelanden på internet	22
Få har upplevt starkt obehag av sexuella meddelanden på internet	23
Mobbning i allmänhet och på internet	24
Vanligare med mobbning öga mot öga än på internet	24
Att bli mobbad på internet leder till obehag	27
Användargenererat riskinnehåll på internet	27
Missbruk av persondata på internet	28
Sammanfattningsvis om risker på internet	28
Sammanfattningsvis om barnens upplevda obehag på internet	29
Barnens digitala färdigheter och agerande	30
Föräldrarnas uppfattning om barnens faktiska obehag respektive de risker barnen mött på internet	31

Föräldrars, lärares och kamraters medling	33
Vad är medling?	33
Föräldrarnas medling	34
Sammanfattningsvis om föräldrarnas medling	37
Lärares medling	37
Kamraters medling	38
En jämförande fråga om internetsäkerhet	38
Andra källor till barnens säkerhetsmedvetande	38
Varifrån får föräldrarna råd om internetsäkerhet?	39
Minskar föräldrarnas, lärarnas och kamraternas medling barnens obehag på internet?	39
Sammanfattning	40
Metod i EU Kids Online och avvikelser i den svenska delen	42
Hur generaliserbara är de svenska resultaten?	43
Referenser	44
Om författarna	45

Förord

EU Kids Online II är ett forskningsprojekt med en stor datainsamling om internetanvändande 9-16-åringar och deras föräldrar i 25 europeiska länder, företrädesvis inom EU.¹ I varje land intervjuades ca 1,000 barn och deras föräldrar under år 2010. Undersökningen gäller alltså inte alla barn i 9-16-årsåldern utan *de 9-16-åringar som använder internet*.

EU Kids Online finansieras av EU-kommissionens Safer Internet plus Programme och leds av professor Sonia Livingstone och doktor Leslie Haddon vid London School of Economics and Political Science. En större rapport om de drygt 25,000 internetanvändande, europeiska barnen sammantagna publicerades den 13 januari 2011. Rapporten heter *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings* (Livingstone et al. 2011) och finns tillgänglig på www.eukidsonline.net På samma webbsida finns också en kortare europeisk slutrapport från september 2011 och flera mindre specialrapporter.

Medan *EU Kids Online II* innebär en ny frågeundersökning, var det tidigare *EU Kids Online I* (2006-2009) en genomgång av redan existerande undersökningar om barn och internet i Europa. En rad skrifter finns publicerade även från *EU Kids Online I* (se ovan nämnda webbsida).

I både *EU Kids Online I* och *II* ingår ett nätverk med forskare från varje land som får bearbeta, analysera och presentera sina nationella resultat, varav vi är de svenska representanterna. The International Clearinghouse on Children, Youth and Media vid Nordicom, Göteborgs universitet, har det nationella huvudansvaret.

För enkelhetens skull kommer vi fortsättningsvis i texten att kalla undersökningen *EU Kids Online II* endast för *EU Kids Online*.

När vi jämför de svenska resultaten med "EU-genomsnittet" eller med andra enskilda länder, är de uppgifterna hämtade från de ovan nämnda europeiska rapporterna.

Beträffande den metod som använts i *EU Kids Online*, se i slutet av den här rapporten.

Cecilia von Feilitzen, Olle Findahl & Elza Dunkels

¹ Deltagande länder i *EU Kids Online II* är: Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Lettland, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Rumänien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Ungern, Österrike.

Av EUs 27 medlemsstater är alltså Litauen, Luxemburg, Malta och Slovakien inte med i *EU Kids Online II*, medan å andra sidan två stater som inte är EU-medlemmar har inkluderats: Norge och Turkiet.

Intressant nog har forskare i Australien och Ryssland på egen bekostnad genomfört motsvarande undersökningar, vars resultat dock inte ingår i denna eller den gemensamma EU-rapporten.

Kort sammanfattning och policyförslag

Så gott som alla barn i åldrarna 9 till 16 år i Sverige använder internet – de flesta varje eller nästan varje dag och ju längre tid desto äldre de är. Majoriteten av dessa barn har inte stött på något som besvärat eller upprört dem under sin internetanvändning det senaste året. På en allmän fråga svarade dock ungefär en av fem (19%) att de upplevt obehag av något på internet de senaste tolv månaderna. Detta varierar från en dryg tiondel bland de yngre (9-10 år) till en fjärdedel bland de äldre (15-16 år). Och de som upprepade gånger, minst en gång i månaden, känt sig besvärade eller upprörda varierar från ett par procent bland de yngre till 8 procent bland 15-16-åringarna.

I undersökningen ställdes också frågor om några specifika risker och eventuellt efterföljande obehag för barnet:

- 16 procent har öga mot öga mött en online-kontakt som man först träffat på internet. En procent av alla barn i undersökningen har under det senaste året blivit obehagligt besvärade vid ett sådant möte.
- 21 procent har sett uppenbart sexuella bilder på internet under det senaste året. 3 procent av alla barn har blivit ganska eller mycket besvärade.
- 17 procent (11-16 år) har sett eller fått sexuella meddelanden på internet det senaste året. En procent av alla 11-16-åringar har blivit ganska besvärade av detta.
- 9 procent har varit med om att någon uppträtt sårande eller elakt mot dem (mobbat dem) på internet det senaste året. 8 procent av alla barn har blivit mer eller mindre upprörda, varav 5 procent ganska eller mycket upprörda. Flickorna har oftare än pojkarna blivit mycket upprörda.

Det är alltså stor skillnad mellan att å ena sidan ha varit med om en eller flera av de specifika *risker* på internet som frågats om i *EU Kids Online* och, å den andra sidan, att ha upplevt något *obehag*.

Med ökad internetanvändning, högre ålder och större variation i internetaktiviteterna stiger sannolikheten för att frivilligt utsätta sig för eller ofrivilligt stöta på risker på internet – och detta är också betydligt vanligare i Sverige och i andra länder där man använder internet ofta jämfört med i de övriga undersökta europeiska länderna. I länder där barnens användning av internet är mindre frekvent och inte så varierad är andelen som stött på ett riskfyllt innehåll mindre. Men det är inte fler barn i Sverige, omräknat i procent för alla internetanvändande barn, som upprörts eller besvärats av risken än det är i EU-länderna i genomsnitt. Möjligen är ett undantag mobbning på internet som är lite vanligare i Sverige.

Den absoluta majoriteten av barnen i den svenska delen av undersökningen uppger att deras föräldrar aktivt medlar eller "blandar sig i" deras internetanvändning och internetsäkerhet på flera sätt och också sätter regler för deras internetanvändning. Det är däremot färre föräldrar i Sverige än i EU i snitt som kontrollerar barnets internetanvändning i efterhand eller använder filter och blockeringstekniker av olika slag. Det framstår alltså som om föräldrarna i Sverige delvis verkar vara mindre kontrollerande.

Lärarnas och kamraternas "inblandning" i barnens engagemang i internet tycks vara lite vanligare i Sverige än i EU i genomsnitt. Men lärarnas insatser är intensivare i flera andra EU-länder – Norge, Storbritannien, Finland, Nederländerna, Irland m m.

Det är således inte ovanligt att barnen är med om innehåll, personer och händelser på internet som kan utgöra risker. Däremot är det statistiskt sett, uttryckt i procent, en minoritet av barnen som upplevt att konsekvenserna blivit rädsla, upprördhet eller obehag. Det innebär inte att riskerna ska negligeras eller att man inte ska se allvarligt på det obehag som uppstår för en del barn. Hur många barn det rör sig om, kan vi inte säga utifrån denna urvalsundersökning. Men enligt Statistiska Centralbyråns befolkningsstatistik (2011) utgör 1 procent barn i de aktuella åldrarna totalt i Sverige ca 8,000 personer.

Vad vi utifrån undersökningen kan konstatera är att internet inte utgör ett allvarligt och stort problem för den stora majoriteten av barn och ungdomar. Det är dock tillräckligt vanligt att barn stöter på vad som skulle kunna utgöra risker på internet, för att detta bör uppmärksammas mer. Och barn bör tidigt få hjälp att lära sig att handskas med de problem som kan uppstå.

Policyförslag

Sverige saknar, liksom en rad andra länder, nationella direktiv avseende ungas säkerhet på internet. Det finns ett par regeringsuppdrag till myndigheter att hantera frågorna men dessa uppdrag är antingen tidsbegränsade, såsom uppdraget kring sexuell exploatering på internet till Ungdomsstyrelsen, eller har relativt små medel, såsom uppdraget till Statens medieråd. Ett nationellt uppdrag kopplat till stora ekonomiska resurser skulle kunna generera bättre kunskap, riktlinjer baserade på vetenskaplig kunskap och i förlängningen en säkrare internetanvändning för barn.

Det finns risker förknippade med att tv, radio, tidningar eller tidskrifter är en av de viktigaste källorna till information för föräldrar (se avsnittet "Varifrån får föräldrarna råd om internetsäkerhet?"). Då många av de frågor och orosmoment som uppstår kring ungas internetanvändning gärna framställs anekdotiskt och sensationellt i medierna är risken stor att de vuxna kring barnen oroar sig mer än det finns fog för.

Många av de intervjuade föräldrarna önskar mer information om internetsäkerhet från skolan. Det skulle kunna vara ett förslag att ta fasta på då åtminstone den obligatoriska skolan är en mötesplats för alla barn. Man kan också nå i princip alla barns föräldrar via skolan. Utöver dessa fördelar har skolan mer resurser än ett hem, både när det gäller antalet vuxna som kan diskutera frågorna och när det gäller teknisk utrustning. Även om svenska hem generellt är utrustade med datorer, finns inte de samlade resurserna i form av tekniskt och annat kunnande i de flesta hem.

Ett nationellt direktiv gällande ungas säkerhet på internet skulle alltså kunna rikta sig till skolan.

Det finns ett flertal studier, både avslutade och pågående, som studerar hur riskerna ser ut i praktiken (se exempelvis Shannon 2009, Wolak et al. 2008, Ybarra et al. 2009). Utifrån en översikt av dessa resultat borde nya riktlinjer för barn (s k Safe Use Guides) och vuxna (t ex gällande övervakning och tekniska restriktioner) tas fram. Dagens tips är generellt föråldrade och bygger dels på antaganden, dels på tidigare tekniska förutsättningar. Vi vet idag att dator- och internetanvändningen bland unga förändras i snabb takt. Att sitta vid en stationär dator blir mindre vanligt medan allt fler har internet i mobilen vart de än går. Därmed blir många av de säkerhetstips som sprids idag inaktuella.

På ett övergripande plan vore det önskvärt att utbildning om internetsäkerhet fokuserar på ett allmänt kritiskt förhållningssätt snarare än på specifika detaljer. Det ökar chansen att barn och vuxna är förberedda på ett fortsatt förändrat medielandskap. En sådan utbildning skulle stötta barnen både offline och online och för tekniska villkor som vi inte kan förutse idag.

Fortsatt forskning bör fokusera inte bara på förekomst utan också på subjektiv upplevelse av det vi studerar. Den rika beskrivning som detta unika projekt har tillhandahållit ger oss en fond mot vilken vi nu måste fästa barns upplevelser av det beskrivna (Dunkels et al. 2011). Vad betyder de sensationella siffrorna för barnen själva?

Undersökningens huvudfrågor och syfte

Vad gör barn på internet? Vilka möjligheter, risker och eventuell skada innebär internet för dem? Vi vet sedan tidigare att allt fler barn och ungdomar använder internet och att de tillbringar allt mer tid uppkopplade på nätet. De kommunicerar med varandra, söker underhållning och information. Samtidigt är internet till stor del ett öppet system där man kan stöta på alla sorters människor och där all sorts information finns tillgänglig. Vilka erfarenheter har svenska barn och ungdomar? Vad har de stött på som oroar dem och kanske gett dem obehagliga och skrämmande upplevelser? Hur vanligt förekommande är dessa händelser? Kort sagt hur farligt är internet?

Syftet med det europeiska projektet *EU Kids Online* är att få konkreta, empiriska data som underlag för slutsatser och policyåtgärder om ökad säkerhet på nätet för barn och unga.

I den här rapporten tar vi som utgör det svenska teamet i nätverket *EU Kids Online* upp resultat som framkommit om internetanvändande barn och deras föräldrar i Sverige. Ett tusen svenska barn i åldrarna 9 till 16 år har intervjuats tillsammans med en förälder i sina hem. Särskild omsorg har lagts på att barnet ska kunna svara självständigt på de mer känsliga frågorna (se Metodavsnittet i slutet av rapporten).

Internets möjligheter

Nästan alla 9-16-åringar i Sverige använder internet

I *EU Kids Online* har uppskattats att 98 procent av 9-16-åringarna i Sverige använder internet. Uppskattningen bygger på data från Eurobarometern och Eurostat från framför allt 2008 (Livingstone et al. 2011, s 167). Denna siffra stämmer ganska bra med undersökningen *Unga svenskar och Internet 2009* (Findahl 2009) enligt vilken 97 procent av barnen i de aktuella åldrarna använder internet "någon gång".

Hemma använder två tredjedelar av barnen i den svenska delen av undersökningen internet i det egna rummet. Fler barn i Sverige än genomsnittsbarnet i de undersökta europeiska länderna använder också internet på många platser: det kan vara hos vänner, hos släktingar, i skolan och, fastän i mindre utsträckning, på vissa allmänna platser som t ex bibliotek samt när man är ute (via smartphone o dyl).

Sverige är enligt *EU Kids Online* det land av de 25 länderna i undersökningen där flest 9-16-åringar använder internet varje eller nästan varje dag (84%). Den fjärdedel av länderna i undersökningen där de internetanvändande barnen sa att de använder internet oftast är – förutom Sverige – Estland, Danmark, Norge, Nederländerna och Finland.

Tiden som de internetanvändande barnen i Sverige lägger på internet en dag är enligt *EU Kids Online* i snitt närmare två timmar. Genomsnittet för de internetanvändande EU-barnen är ca 1 ½ timme. Men variationen är stor i Sverige, från några minuter till 4 ½ timme en genomsnittlig dag.

En problematiskt överdriven internetanvändning är sällsynt

För att ta reda på om några barn använder internet "överdrivet/problematiskt" mycket, frågades de lite äldre barnen, 11-16-åringarna, om hur ofta under det senaste året de låtit bli att sova eller äta p g a internet; känt sig oroade när de inte kunnat vara på internet; kommit på sig själva med att surfa när det inte riktigt intresserar dem; tillbringat mindre tid än de borde tillsammans med familj/vänner eller ägnat mindre tid åt skolarbetet p g a tiden de varit på internet; och/eller försökt men inte lyckats lägga mindre tid på internet.

När svaren på dessa frågor lades ihop framkom att en dryg tredjedel av barnen i Sverige upplevt en eller flera aspekter av sådan problematisk internetanvändning "ganska ofta" eller "mycket ofta" det senaste året. Det är något fler än EU-genomsnittet men andelen var klart högre i flera andra länder än i Sverige.

Samtidigt är flera av dessa frågor allmänt hållna och inte så allvarliga. En fjärdedel svarar ja på frågan om de kommit på sig själva med att surfa när det inte riktigt intresserar dem och en femtedel att de "mycket/ganska ofta" spenderat mindre tid än de borde med "familj, vänner eller skolarbete" p g a internet. Men endast några få säger sig "mycket/ganska ofta" ha låtit bli att äta eller sova som en följd av internetanvändningen det senaste året. Som förväntat ökar en sådan överdriven internetanvändning med högre ålder. Men bara ett fåtal har svarat "mycket/ganska ofta" på samtliga frågor, vilket tyder på att ett överdrivet internetanvändande som kan betecknas som mycket problematiskt och utgör ett verkligt beroende, är sällsynt.

Föräldrarna i Sverige använder internet oftare än barnen

En angelägen fråga ur policysynpunkt kan vara om föräldrarna är lika internetvana som barnen. Föräldrarna kan i så fall antas ha större sannolikhet att också vara en resurs för barnen i fråga om internets möjligheter, risker och eventuella obehag. I Sverige och de andra nordiska länderna är daglig internetanvändning hög hos både barnen och deras föräldrar. Dessutom använder föräldrarna i Sverige internet dagligen ännu lite oftare än barnen. Detta positiva samband ställs i den gemensamma EU-rapporten (Livingstone et al. 2011) i motsats till de länder där fler barn använder internet varje dag än deras föräldrar gör. Det senare förekommer i mer än hälften av de undersökta europeiska länderna.

Här kan inskjutas att överlag tycker inte fler internetanvändande 11-16-åringar i Sverige än i andra EU-länder att de vet mycket mer om internet än sina föräldrar (frågan ställdes inte till 9-10-åringarna).

På en annan fråga svarade 33 procent av de internetanvändande 9-16-åringarna i Sverige att deras föräldrar känner till "mycket" om vad de gör på internet, 41 procent att föräldrarna känner till "ganska mycket", 20 procent "bara lite" och 2 procent "ingenting".

Barnens vanligaste aktiviteter på internet

Som framgått har internet idag blivit en viktig del av de flesta ungas vardagsliv. I *EU Kids Online* frågades barnen om sexton givna aktiviteter på internet, d v s om man gjort dem den senaste månaden. De vanligaste aktiviteterna bland barnen i Sverige var: att ha sett videoklipp; besökt en profil på ett socialt nätverk (SNS); använt "instant messaging"; använt e-post; lagt ut meddelande på en webbsida; använt fildelningssajter; samt spelat spel med andra. Dessa var också bland de vanligaste aktiviteterna hos det internetanvändande genomsnittsbarnet i EU. I tabell 1 ser man hur dessa aktiviteter varierar med åldern.

Tabell 1. De vanligaste internetaktiviteterna den senaste månaden (procent)

	9-10 år	11-12 år	13-14 år	15-16 år
Sett videoklipp	79	85	93	99
Besökt en profil på ett socialt nätverk	41	67	84	93
Använt "instant messaging"	44	67	81	83
Använt e-post	44	58	75	84
Lagt ut meddelande på en webbsida	37	51	69	74
Använt fildelningssajter	28	51	61	76
Spelat spel med andra	62	48	50	49

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

En mycket vanlig internetaktivitet bland barn och unga i Sverige är också att lyssna på musik (Nordicom 2011), något som *EU Kids Online* inte frågade om.

Att vara med i ett socialt nätverk

Tabell 1 bekräftar vad vi vet från många tidigare undersökningar, att en av internets allra viktigaste funktioner för barn och unga är den sociala: att umgås med andra. I Sverige säger ca tre fjärdedelar av de internetanvändande 9-16-åringarna att de besökt en profil på ett socialt nätverk den senaste månaden och två tredjedelar att de har en egen profil på en social nätverkssajt (SNS). Detta är fler än i Europa i genomsnitt. Men Sverige ligger inte högst i detta avseende. Andelen barn med en egen SNS-profil t ex är större i ett tiotal andra europeiska länder än i Sverige.

Att besöka en SNS och att ha en egen profil på en SNS ökar kraftigt med åldern – se t ex tabell 1. Men samtidigt har bland de yngsta (9-10 år) i Sverige bortåt 60 procent inte besökt ett socialt nätverk den senaste månaden, medan bara 7 procent av de äldsta (15-16 år) inte gjorde det.

I Sverige säger en minoritet, men ändå omkring en tredjedel, av dem som har en egen SNS-profil att de har fler än hundra vänner. Men de flesta har långt färre vänner "addade" (tillagda) i sin profil.

Vidare säger nästan en tredjedel av de barn i Sverige som har en profil i ett socialt nätverk att deras profil (d v s den information de lagt ut) är offentlig/öppen för alla (i motsats till en profil som är helt eller delvis privat). Dessa förhållanden ligger ganska nära EU-genomsnittet. Men andelen barn som har en offentlig/öppen profil varierar mellan ca en tiondel och hälften i de olika länderna (av dem som har en SNS-profil).

Att leta efter nya vänner på internet

EU Kids Online visar att barn kommunicerar på internet allra mest med vänner och andra personer som de redan känner offline.

Men de letar också efter nya vänner. I Sverige säger närmare två femtedelar av 9-16-åringarna (ungefär samma som i EU i snitt) att de under det senaste året har letat efter nya vänner på internet – se tabell 2 av vilken också framgår hur ofta man gjort det.

Vidare framgår av tabellen att ungefär en femtedel av barnen i Sverige menar att de under det senaste året sänt personlig information på internet till någon som de aldrig har träffat offline, d v s öga mot öga som är uttrycket i det svenska formuläret. (Detta uttryck hade noga förklarats för barnen.) Ungefär hälften hade under denna tid "addat" kontakter i kompislistan eller adressboken vilka de inte hade träffat öga mot öga. En femtedel uppgav att de någon gång under det senaste året hade låtsas vara en annan person på internet än vad han/hon egentligen är. Och ungefär lika många sa att de under det senaste året hade sänt bilder av sig själva till någon som de inte mött offline. Motsvarande procentsiffror för EU-länderna i snitt är lägre.

Men det bör på samma gång framhållas att majoriteten av barnen i Sverige under det senaste året inte låtsas vara en annan person än sig själva eller skickat foton av sig själva eller annan personlig information till någon som de aldrig träffat öga mot öga. Och de som ägnat sig åt dessa senare nämnda aktiviteter mer regelbundet, någon gång i veckan, utgörs av några få procent.

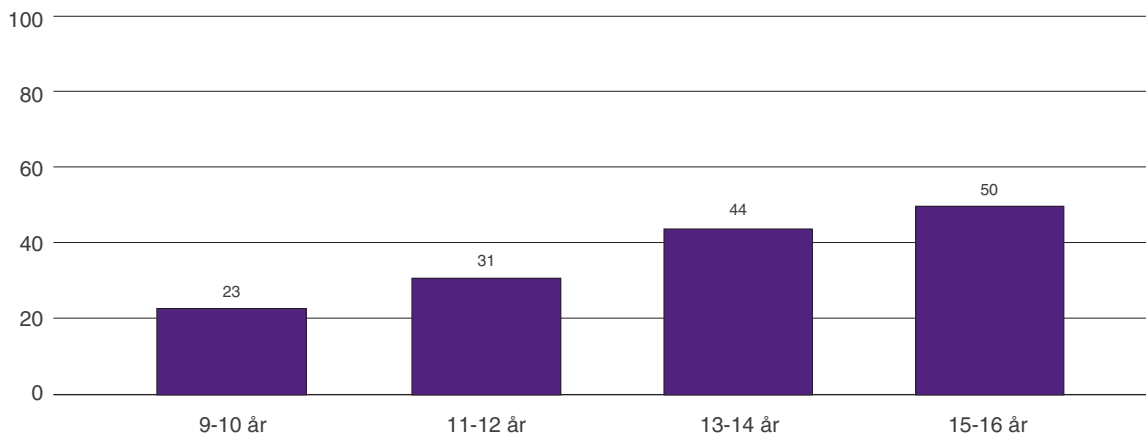
Tabell 2. Har du gjort någon av de här sakerna på internet det senaste året?
Om ja, hur ofta? (procent)

	varje eller nästan varje dag	en eller två gånger i veckan	en eller två gånger i månaden	mer sällan	aldrig/inte under det senaste året
Letat efter nya vänner på internet	3	6	9	19	54
Skickat personlig information till någon jag aldrig träffat öga mot öga	1	2	5	14	71
Lagt till personer i min kompislista eller adressbok som jag aldrig har träffat öga mot öga	4	8	14	23	44
Låtsats vara en annan person på internet än vad jag egentligen är	1	2	4	12	75
Skickat ett foto eller en video av mig själv till någon som jag aldrig träffat öga mot öga	1	2	5	11	75

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige

Det är vanligare att göra de här sakerna ju äldre barnet är. Figur 1 visar hur detta att leta efter nya vänner blir allt vanligare med ökad ålder.

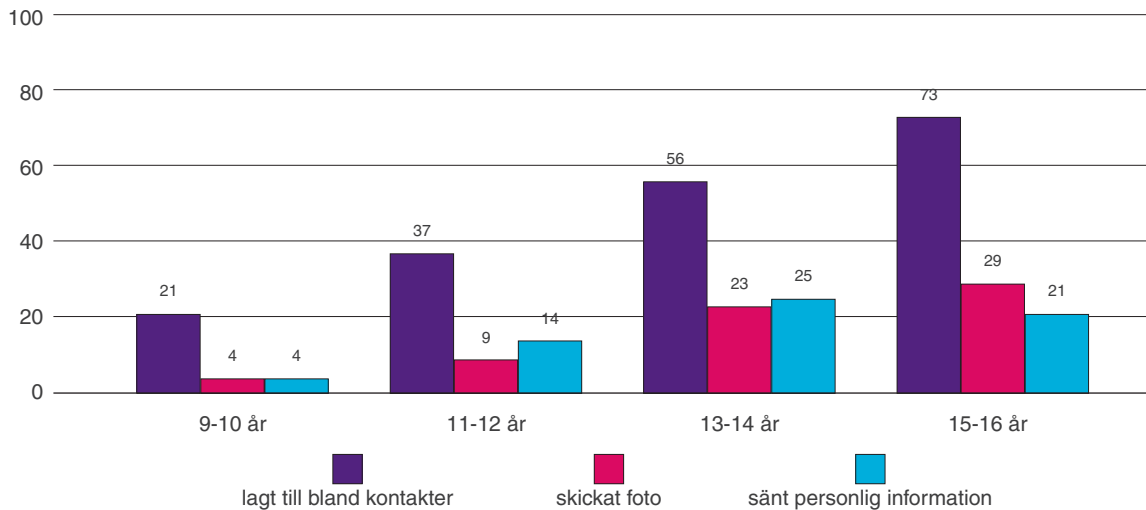
Figur 1. Har letat efter nya vänner på internet det senaste året (procent)

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

Nästa figur, 2, illustrerar ålderskillnader i fråga om andra aktiviteter som man gjort under det senaste året i förhållande till personer som man aldrig träffat öga mot öga: att ha lagt till någon/några i sin kompislista eller adressbok; att ha skickat ett foto eller en video av sig själv till någon; respektive att ha skickat personlig information till någon.

Figur 2. Andra aktiviteter på internet det senaste året gällande personer man aldrig träffat öga mot öga (procent)

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

Några frågor till barnen gällde arten av kommunikation på internet. Dessa frågor ställdes inte till 9-10-åringarna. Tabell 3 visar att omkring hälften av de internetanvändande 11-16-åringarna i Sverige tycker att det helt eller delvis är lättare att vara sig själv på internet än när de är med människor öga mot öga. Ungefär lika många säger att de pratar om andra saker på internet än när de pratar med folk ansikte mot ansikte. Och en dryg fjärdedel menar att de på internet pratar om privata saker som de inte berättar för människor offline. (Dessa andelar är ganska lika EU-genomsnittet.)

Tabell 3. Hur väl stämmer dessa för dig? (procent)

	stämmer helt	stämmer delvis	stämmer inte
Jag tycker att det är lättare att vara mig själv på internet än när jag träffar folk öga mot öga ("på riktigt")	10	39	44
Jag pratar om andra saker på internet än när jag pratar med folk öga mot öga	11	42	41
På internet pratar jag om privata saker som jag inte berättar för människor öga mot öga	4	22	68

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige 11-16 år

Risker med internet

Den allmänna debatten

Vid sidan om alla de möjligheter internet medför, förekommer i den allmänna debatten också oro över de risker som finns på internet och om de leder till obehag för barnet och verkligen skadar barnet. Ett av många områden man i debatten oroats över är sex, dock med stora kulturella variationer i olika länder om vad som anses skadligt i fråga om sex. I Sverige har nog oron över sex på internet snarast gällt om barn utsätts för pornografi, våldspornografi, dokumenterade övergrepp på barn (barnpornografi) eller för önskade sexuella kontakter.

Farhågan att möten som först skedde på internet följdes av oönskade fysiska kontakter ansikte mot ansikte var kanske den aspekt som väckte mest oro på ett tidigt stadium av internets utbredning. Kommer barnen i kontakt med främmande människor via internet, kanske vuxna med orättfärdiga avsikter? Det bör också framhållas att medan man i många länder oroats över sådana fysiska sexkontakter från pedofiler, har man i vissa länder och utifrån konkreta fall också oroats över risken att barn värvas av terrorister via internet (Lemish & Ribak 2007).

Ett tredje riskområde i debatten gäller våld, t ex om barnet utsätts för våldsscener och bilder/filmer av extremvåld eller – vad som blivit allt mer uppmärksammat på senare år – medierat personligt riktat våld i form av hot, trakasserier och mobbning från andra, ofta jämnåriga, på internet.

Ett fjärde område som väckt oro är om barn via internet kommer i kontakt med oönskade livsstilar, t ex uppmuntran om att bli mycket smal eller tillfoga sin kropp självskador, använda droger, begå brott eller självmord. Andra exempel på oro har bl a gällt: oönskade ideologier och värderingar såsom hat och rasism; en alltmer intensifierad, individualiserad och svårupptäckbar marknadsföring; olika ekonomiska brott (t ex att bli lurad på pengar); och den ökande kontroll som företagare, arbetsgivare och myndigheter får av information som människor sprider om sig själva på internet. (Ett av många konkreta exempel på det sistnämnda är personliga bilder som lagts ut och som återger kraftigt festande ungdomar vilka sedan därför nekats anställning av arbetsgivare.)

Föräldrarnas oro

På internet fanns det vid årsskiftet 2010/2011 266 miljoner webbsidor (Netcraft Web Server Survey 2011) med alla sorters innehåll tillgängliga för den som letar, oavsett ålder. I påståendet ”barn har tillgång till en massa olämpligt material på internet” instämmer omkring 85 procent av befolkningen i Sverige. Här skiljer sig unga och gamla inte stort åt. De allra flesta är bekymrade över att det finns en mängd olämpligt material ute på nätet som barn kan råka ut för eller komma åt (Findahl 2005, se även t ex von Feilitzen & Petrov 2011).

Hur oroliga är då föräldrarna i den svenska delen av *EU Kids Online* när det gäller deras barn och internet? Frågan till föräldrarna gällde om de oroar sig *mycket* för sitt barn i förhållande till flera företeelser – se tabell 4.

Tabell 4. Vilka av dessa saker, om någon, oroar du dig för mycket när det gäller ditt barn? (procent)

Att barnet ska skadas i trafiken	39
Att barnet ska råka ut för brott	30
Hur det går för barnet i skolan	28
Att barnet ser olämpligt material på internet	27
Att barnet behandlas illa av andra barn	24
Att barnet kontaktas av främlingar via internet	21
Att barnet dricker för mycket alkohol/använder droger	8
Att barnet ska få problem med polisen	5
Barnets sexuella umgänge	4
Inget av dessa	33

Procentbas: de internetanvändande barnens föräldrar i Sverige

Enligt tabell 4 är föräldrarna mest oroade för att barnet ska skadas i trafiken och näst störst oro för brott. Men oron för hur det går för barnet i skolan, som också är jämförelsevis vanlig, är ungefär lika omfattande som oron över att barnet ser olämpligt material på internet, att barnet behandlas illa av andra barn och, fastän i något mindre mån, att barnet kontaktas av främlingar via internet. Oron över internet är klart vanligare än oron över att barnet använder alkohol/droger, ska få problem med polisen och barnets sexuella umgänge. I det här perspektivet framstår risker på internet som en stark orosfaktor för en hel del föräldrar med barn i de aktuella åldrarna.

Barnens allmänna uppfattning om risk för obehag på internet

För att få veta de internetanvändande barnens allmänna uppfattning om risk för obehag på internet ställde *EU Kids Online* följande övergripande fråga:

Tror du att det finns saker på internet som barn i din ålder kan bli oroade av på något sätt?

På denna fråga svarade 81 procent av barnen i Sverige ja. Denna andel är klart högre än genomsnittet i EU-länderna (55%). Vidare svarade i Sverige fler äldre än yngre barn ja men här finns inte några signifikanta skillnader mellan flickor och pojkar.

Det är svårt att tolka innebörden av den höga procentsiffran för Sveriges del. (Höga siffror finns också i t ex Danmark, Norge och Spanien.) Innebär den att barnen har oroande erfarenheter av internet för egen del och/eller att de har hört från andra som råkat ut för obehag och besvär? Delvis kan det vara så. Sambandsanalyser med andra frågor i undersökningen tyder på det. Men det kan också vara uttryck för en "third person effect" – att man tror att något drabbar andra men inte en själv. Samtidigt kan barnens uppfattning delvis vara en hög medvetenhet om internetns karaktär i ett land där internetanvändning länge varit utbredd. Ännu en tolkning är att det delvis är en kulturellt betingad attityd som stämmer med ovannämnda andra svenska undersökningar där de allra flesta, unga som vuxna, håller med om påståendet "barn har tillgång till en massa olämpligt material på internet".

Risker och barnens faktiska obehag på internet

Vad menas med risk och obehag?

I *EU Kids Online* skiljer forskarna på "risk" å ena sidan och "obehag" ("skada") å den andra sidan (för det senare ordet används "harm" på engelska). Det vill säga, barnet kan mycket väl ha varit med om en "risk" (t ex sett uppenbart sexuella bilder) på internet utan att han/hon har upplevt "obehag" som en följd av "risken". Dessutom kan ju barnet frivilligt ha sökt upp "risken" – inte bara ofrivilligt ha utsatts för den. Att komma ihåg i detta sammanhang är att det är forskarna som betecknat vissa företeelser på internet som "risker" medan det är barnen som talat om sitt eventuella "obehag" av dem.

Det kan tilläggas att sådana direkta frågor inte avslöjar de inflytanden som är skadliga även om svararen själv inte upplever dem så. Det senare kräver annorlunda, mer indirekta metoder. Men forskning av det senare slaget när det gäller internet saknas i stort sett, både i Sverige och internationellt.

För att fråga barnet om subjektivt upplevt "obehag" ("skada") har i frågeformuläret använts uttryckt som "oroat dig", "känt dig besvårad", "känt dig upprörd". (På engelska användes orden "bothered" och "upset".)

Några – men alls inte alla – specifika risker som förekommer på internet har tagits upp i *EU Kids Online*. Och bara i vissa fall har man sedan också frågat om barnet upplevt obehag av just den risken (att han/hon oroats, störts eller upprörts av den). Sådana frågekombinationer av risk och obehag gällde:

- om man offline ("i verkliga livet") mött en online-kontakt som man tidigare inte träffat öga mot öga
- om man sett tydligt sexuella bilder på nätet
- om man sett eller fått något sexuellt meddelande online
- om man blivit mobbad på internet

Barnens faktiska obehag av något överhuvudtaget på internet

Innan barnen frågades om ovannämnda specifika risker och eventuellt efterföljande obehag, ställdes en allmän fråga till barnet om han/hon själv upplevt obehag på internet det senaste året:

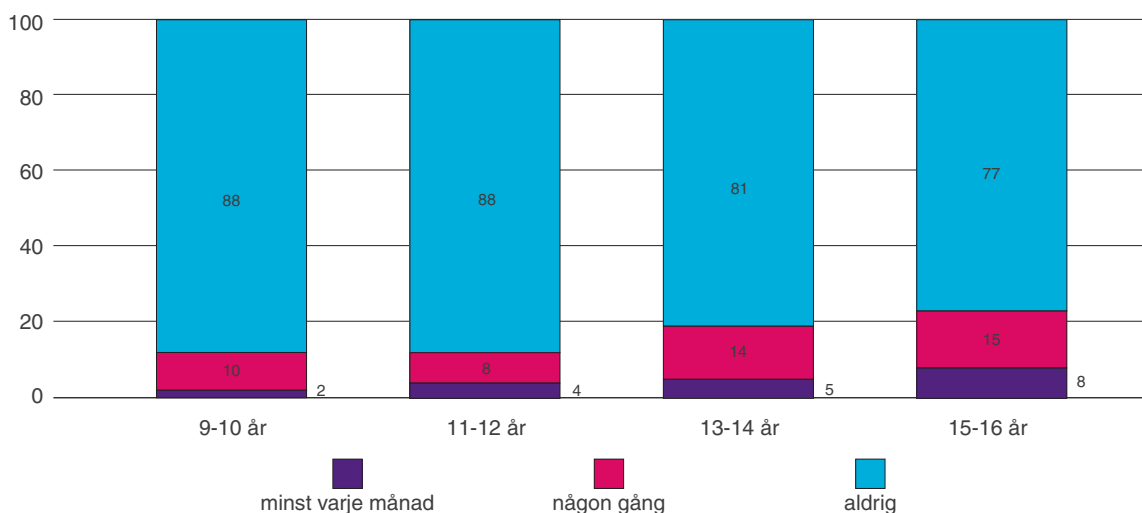
Under det senaste året, har du sett eller varit med om något på internet som har oroat dig på något sätt? Till exempel något som gjorde att du kände dig besvärad, upprörd eller som fick dig att känna att du inte borde ha sett det.

På denna fråga svarade 19 procent av de internetanvändande barnen i Sverige ja, vilket är bland de högsta i de undersökta länderna, vid sidan av Danmark, Estland, Norge, Rumänien och Nederländerna. EU-genomsnittet var 12 procent.

Det är fler äldre än yngre barn som svarar ja på frågan i Sverige. Exempelvis är det ca en fjärdedel av 15-16-åringarna som svarar ja att de själva upplevt obehag på internet under det senaste året. Fler flickor än pojkar i Sverige svarar också ja.

Det är samtidigt värt att påpeka att de allra flesta barnen inte varit med om något på internet som gjort att de upplevt obehag det senaste året. Det gäller 80-90 procent av de yngre (9-10 år) och ca 55-75 procent av de äldre (15-16 år).² Och de som upplevt obehag upprepade gånger, d v s minst varje månad, varierar från ett par procent bland de yngre till 8 procent bland 15-16-åringarna.

Figur 3. Hur ofta har du upplevt något som besvärat eller upprört dig på internet det senaste året? (procent)

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

² Siffrorna varierar beroende på om man beräknar andelarna med eller utan en relativt stor andel "vet ej"-svar på den här frågan.

Kontakter med nya personer på internet och möten öga mot öga

Som nämnts tidigare, sker den mesta kommunikationen på internet mellan personer som redan känner varandra, ofta vänner och familjemedlemmar. Men internet är öppet och det händer inte så sällan att människor som aldrig känt varandra tidigare börjar kommunicera. 30 procent av vuxna internetanvändare i Sverige har fått kontakt med nya människor via internet (World Internet Institute 2005). En majoritet av dessa vuxna har också träffat någon av de nya bekantskaperna ansikte mot ansikte.

Vi har också sett (under rubriken "Att leta efter nya vänner på internet") att närmare två femtedelar av barnen i Sverige letat efter nya vänner på internet det senaste året, att ungefär en femtedel under det senaste året sänt personlig information till någon som de aldrig har träffat öga mot öga m m.

EU Kids Online har inte klassificerat detta som riskfyllt beteende. När det gäller risker på internet ställde man i stället följande två frågor till barnen om kontakter med nya människor:

Den ena frågan var ifall barnet någonsin haft kontakt på internet med någon han/hon inte tidigare träffat öga mot öga.

Den andra frågan var ifall barnet någonsin fortsatt och träffat någon öga mot öga som han/hon först lärde känna på internet.

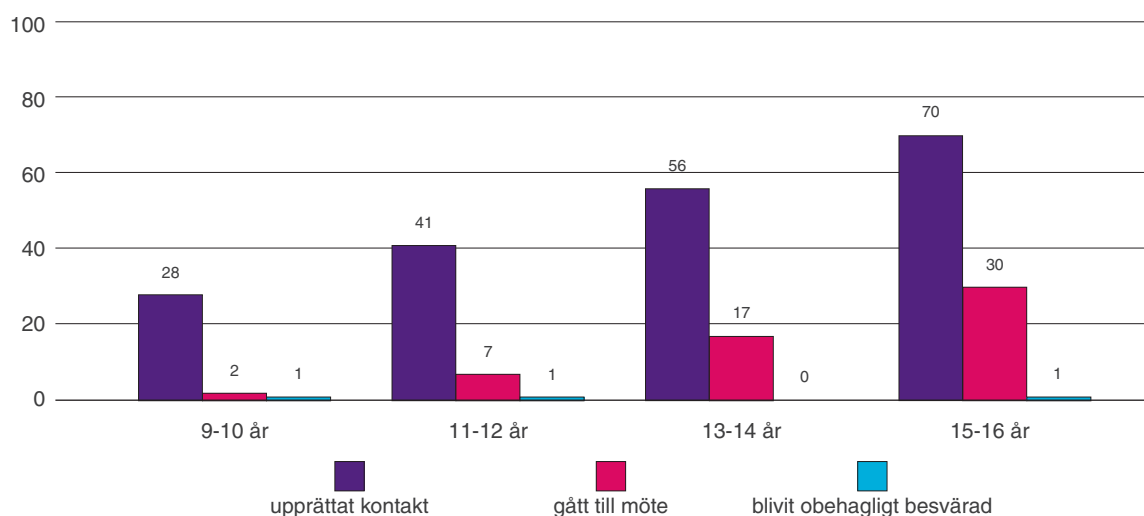
Av barnen i Sverige sa drygt hälften att de någonsin har haft kontakt på internet med personer som de inte känt sedan tidigare (den första frågan) och 16 procent att de träffat någon offline som de först träffat på internet (den andra frågan). Båda handlingarna ökar kraftigt med barnets ålder. Här är ytterligare ett avseende där Sverige ligger högre än snittet i EU. I EU-länderna i genomsnitt säger 30 procent av de internetanvändande barnen att de har haft kontakt med någon online som de tidigare inte känt och 9 procent att de gått till ett möte med en person de inte haft öga mot öga-kontakt med tidigare.

På den andra frågan visar det sig att den eller de som barnen i Sverige träffat offline och som de tidigare bara träffat online, i närmare hälften av fallen har varit vän eller familjemedlem till någon annan som man känner personligen. I de andra fallen har det varit en person som inte haft någon anknytning till barnets liv innan de möttes på internet. Omräknat för alla barn i den svenska delen av undersökningen gäller detta att ha träffat en helt okänd person från internet offline 9 procent. Motsvarande siffra är i genomsnitt 3 procent av alla de internetanvändande barnen i EU-länderna.

Få offline-möten har lett till obehag

I de flesta fall när barnen i Sverige träffat en person offline som de tidigare bara känt på nätet har mötena varit givande och problemfria. Av de barn som någonsin har mött en sådan online-kontakt öga mot öga (d v s 16% i Sverige) är det en minoritet, en tjugondel, som under det senaste året gått till ett sådant möte och upplevt obehag över vad som inträffade. Omräknat motsvarar det 1 procent av alla internetanvändande barn i Sverige. Figur 4 sammanfattar hur många i olika åldersgrupper som någonsin haft kontakt med en person på internet som de tidigare inte träffat öga mot öga, som någonsin gått till ett möte offline med den personen och som under det senaste året blivit oroade eller upprörda av ett sådant möte.

Figur 4. Har du någonsin gått till ett möte med någon som du lärt känna på internet och tidigare inte träffat öga mot öga? Har ett sådant möte under det senaste året gjort dig oroad, besvärad eller upprörd? (procent)

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

Av de 1,000 intervjuade barnen i Sverige innebär detta i absoluta tal att 8 barn i undersökningen sa sig ha blivit oroad eller upprörd av mötet, varav 3 mycket upprörd. Vem träffade då de barn som upplevt obehag av ett sådant möte den senaste gången? I Sverige uppgav 5 av barnen att de träffade någon i ungefär sin egen ålder, 2 att de träffade någon som var yngre än de själva och 1 en äldre tonåring. Ingen sa att de träffat någon vuxen. Även i EU-länderna i genomsnitt där också 1 procent av alla internetanvändande barn upplevt obehag av ett sådant möte, träffade dessa främst någon i sin egen ålder eller annat barn/annan ungdom och få träffade någon vuxen.

Av de 8 barnen i Sverige hade 7 talat om i förväg att de skulle gå till mötet – man talade främst med jämnåriga. 6 hade gått tillsammans med någon till mötet, återigen tillsammans med jämnåriga. Resultaten liknar dem för EU-länderna i genomsnitt: omkring två tredjedelar hade talat om för någon, oftast en jämnårig, att de skulle gå till mötet och omkring hälften hade tagit med sig någon till mötet, också oftast någon i ens egen ålder.

De fyra 11-16-åringarna (men inte de fyra 9-10-åringarna) som upplevt obehag frågades också om vad som hänt under mötet den senaste gången men gav på de olika givna svarsalternativen mest nej-svar. I EU-länderna i genomsnitt svarade bara knappt hälften något konkret – som att den andra personen sa sårande saker, gjorde något sexuellt, att något annat dåligt hände eller att den andra personen skadade henne/honom fysiskt.

6 barn i Sverige talade efteråt med någon om vad som hänt, oftast med en förälder. Vad barnen också gjorde var att radera alla meddelanden från den andra personen eller att blockera personen så han/hon inte kunde kontakta en igen. Några ändrade sina personliga/kontaktinställningar.

Sexuella bilder i allmänhet och på internet

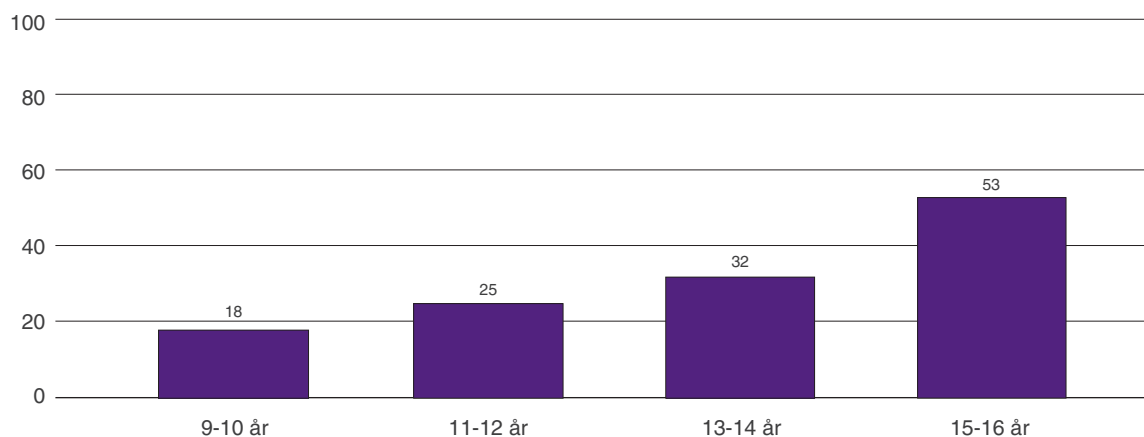
Frågan till barnet var ifall han/hon under det senaste året sett någon typ av tydligt sexuell/a bild/er (exempelvis nakna människor eller människor som har sex) överhuvudtaget och på internet.

På denna fråga svarade 33 procent av de internetanvändande barnen i Sverige ja i fråga om ha sett tydligt sexuella bilder överhuvudtaget under det senaste året och 21 procent att de sett sådana bilder på internet samma period. (Motsvarande EU-genomsnitt var 23 respektive 14%.) De bilder som inte gäller internet har barnen framför allt sett på tv, i film eller på video, i tidskrifter eller böcker och på mobilen. Barnen i Sverige ligger alltså över genomsnittet i EU-länderna i detta avseende. Att oftare ha sett sådana här bilder gäller även t ex Norge, Danmark och Finland samt vissa baltiska länder. Det tycks också finnas ett samband mellan att ha sett sexuella bilder på internet och i andra medier (Livingstone et al. 2011).

I Sverige (liksom i EU-länderna i genomsnitt) är det vanligare bland pojkar än bland flickor att ha sett tydligt sexuella bilder på internet och vanligare bland äldre än bland yngre barn.

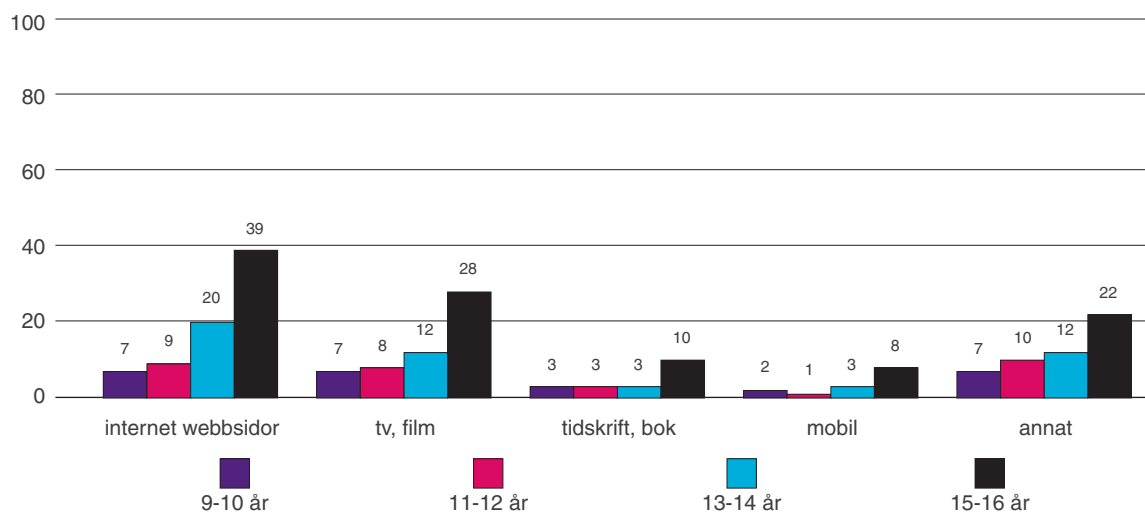
Figur 5 visar hur många procent i olika åldersgrupper i Sverige som säger sig ha sett tydligt sexuella bilder överhuvudtaget det senaste året och figur 6 hur många procent som sett sådana bilder på internet respektive i andra medier. Bland annat framgår att för de yngre (både 9-10 och 11-12 år) är det ungefär lika vanligt att ha sett uppenbart sexuella bilder på tv och film som på internet och andra platser, medan ju äldre man är desto större roll spelar internet.

Figur 5. Har du under det senaste året sett någon typ av tydligt sexuell/a bild/er (exempelvis nakna människor eller människor som har sex) överhuvudtaget? (procent)

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

Figur 6. Har du under det senaste året sett någon typ av tydligt sexuell/a bild/er (exempelvis nakna människor eller människor som har sex) på internet och andra platser? (procent)

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

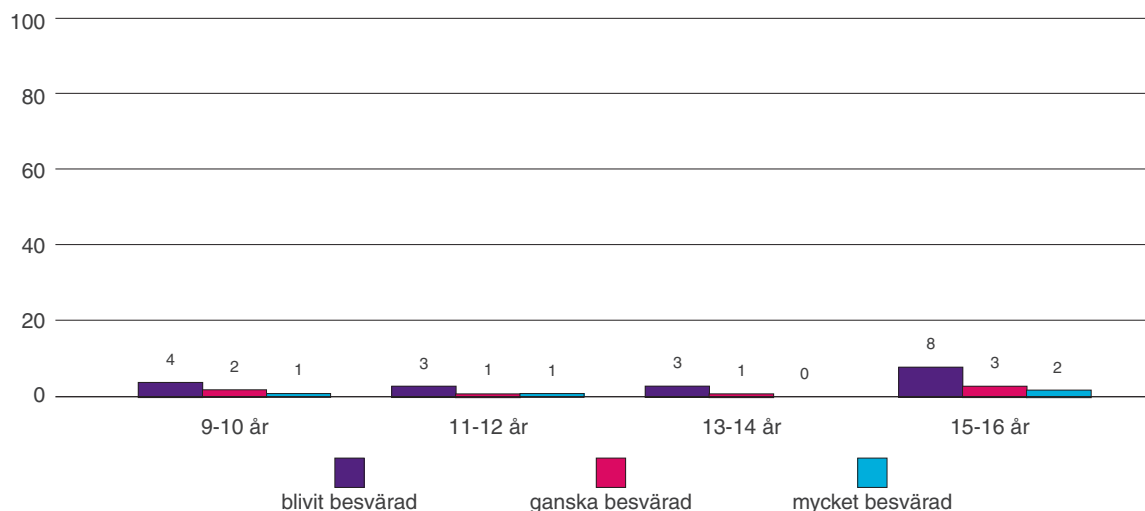
Få har upplevt starkt obehag av tydligt sexuella bilder på internet

Av de barn som sett tydligt sexuella bilder på internet under det senaste året (21% i Sverige) menade ca en fjärdedel i Sverige och i EU-länderna i genomsnitt att de blivit besvärade eller upprörda av detta. Omräknat innebär det 5 procent av alla internetanvändande barn i Sverige. (EU-siffran är 4%.) Nästan dubbelt så många flickor som pojkar i Sverige säger sig ha upplevt sådant obehag och fler äldre än yngre barn.

Det kan dock vara värt att nämna att – när yngre barn väl sett uppenbart sexuella bilder, vilket alltså är mer ovanligt – det relativt sett är en större *andel* av de yngre än av de äldre barnen som blivit upprörda av det.

Figur 7 visar hur många i olika åldersgrupper (omräknat för alla internetanvändande barnen i den svenska undersökningen) som blivit upprörda eller besvärade – och hur besvärade de blivit – av sexuella bilder på internet det senaste året.

Figur 7. Sett tydligt sexuella bilder på internet det senaste året och blivit besvärad/upprörd av det – samt hur upprörd man blivit (procent)

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

Såväl i Sverige som i EU-länderna i snitt är det inte alla barn som känt obehag av uppenbart sexuella bilder på internet *och* som den senaste gången talade med någon om att det hänt. Men när barnen talade med någon, var det både i Sverige och i genomsnitt för de andra länderna, oftast med en vän eller förälder. Få, om några, hade talat med lärare eller andra om detta.

Sexuella meddelanden på internet

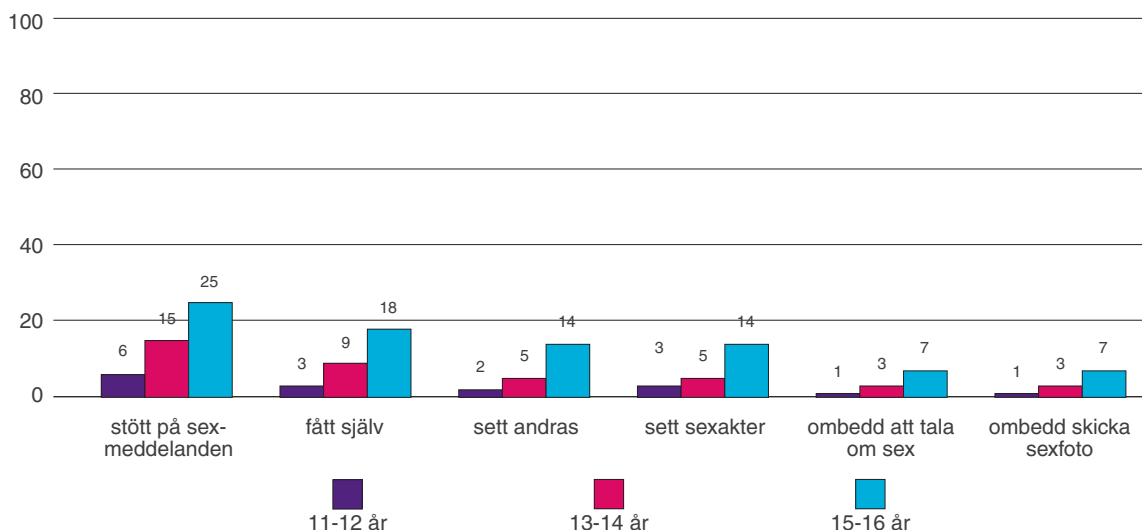
Förutom tydligt sexuella bilder förekommer meddelanden med sexuellt innehåll på internet, så som sexting. Det kan vara meddelanden som man sett riktade till andra eller som man fått själv. Det kan vara att man blivit ombedd att tala om sex eller att skicka ett nakenfoto av sig själv m m.

Frågan till barnet var - i det här fallet frågades bara 11-16-åringarna - ifall han/hon under det senaste året sett eller fått sexuella meddelanden (det kan vara som text, bild eller video) på internet.

I Sverige svarade 17 procent av de internetanvändande 11-16-åringarna att de sett eller fått sexuella meddelanden på internet det senaste året (i EU-länderna i snitt 15%). Som i nästan alla avseenden på internet ökar "sexting" med åldern. Fler pojkar än flickor i Sverige är också aktiva när det gäller "sexting".

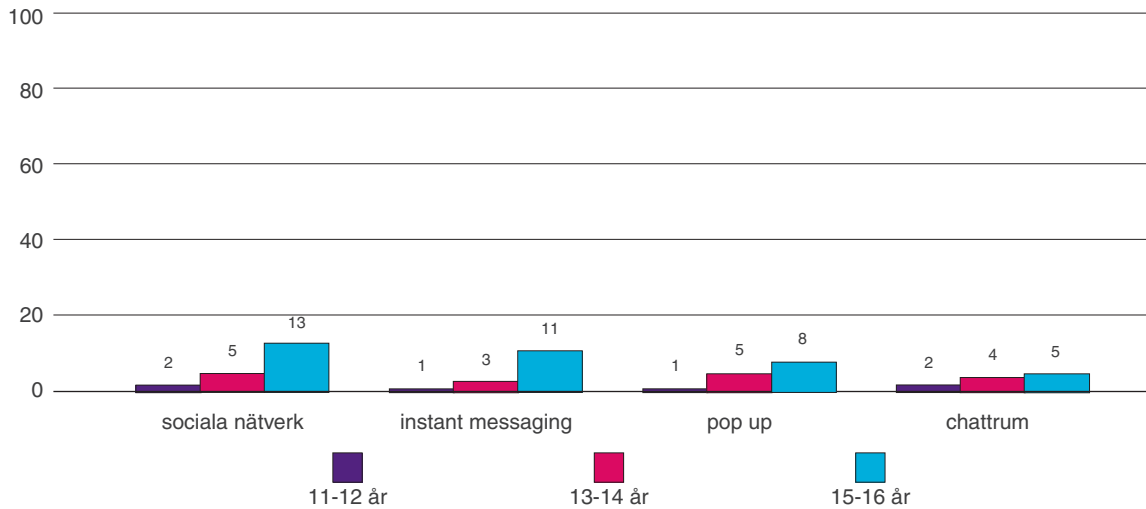
Figur 8 visar för olika åldersgrupper om man sett eller fått sådana meddelanden och vilka sorters meddelanden det varit. Nästföljande figur 9 visar – också för olika åldersgrupper – de vanligaste kanalerna där de sexuella meddelandena förekommit på internet. Bland annat ser man att sexuella meddelanden på internet är ganska ovanligt bland de yngre (11-12 år) men att en fjärdedel av 15-16-åringarna varit med om det under det senaste året. Det vanligaste är att sexuella meddelanden dykt upp på sociala nätverk eller som "instant messaging". De kan också plötsligt "poppa upp" på en webbplats.

Figur 8. Under det senaste året, har någon av de här sakerna hänt dig på internet? (procent)

Procentbas: de internetanvändande 11-16-åringarna i Sverige, efter ålder

Figur 9. Om du under det senaste året sett eller fått sexuella meddelanden (text, bilder eller video) på internet – hur gick det till? (procent)

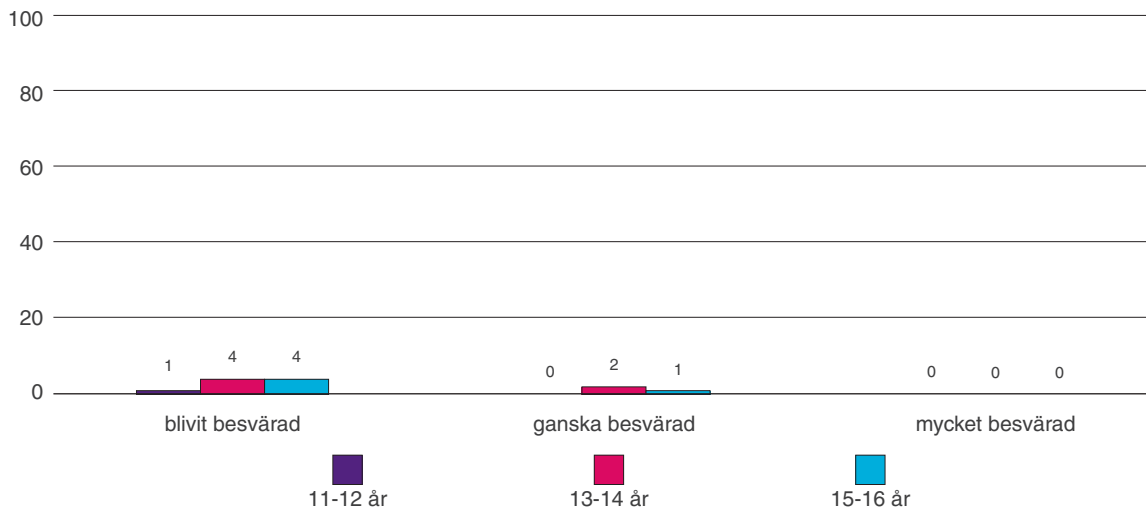
Procentbas: de internetanvändande 11-16-åringarna i Sverige, efter ålder

11-16-åringarna frågades också om de själva lagt upp eller sänt sådana meddelanden på internet det senaste året. I Sverige svarade 11 procent ja, vilket är klart fler än i EU-länderna i snitt (3%).

Få har upplevt starkt obehag av sexuella meddelanden på internet

Av de 11-16-åringar som sett eller fått något sexuellt meddelande på nätet det senaste året (17% i Sverige), menade ca en femtedel i Sverige (en fjärdedel i EU-länderna i genomsnitt) att de blivit oroadе eller störda av denna upplevelse. Omräknat för alla internetanvändande 11-16-åringar i Sverige innebär det 3 procent (4% för EU-länderna i genomsnitt). Figur 10 visar hur många i olika åldersgrupper som blivit besvärade överhuvudtaget och hur besvärade de blivit. Som framgår är det mycket ovanligt att sådana meddelanden upplevts som mycket besvärande.

Figur 10. Hur upprörd kände du dig den senaste gången som du sett eller fått något sexuellt meddelande på internet det senaste året? (procent)

Procentbas: de internetanvändande 11-16-åringarna i Sverige, efter ålder

Eftersom antalet barn i databasen som blev upprörda i detta avseende är få i Sverige, är det svårt att uttala sig om kön och ålder bland dessa barn. I EU i snitt var det dock *relativt sett* fler flickor respektive yngre barn som, när de var med om risken, upplevde obehag. Men som vi sett är det alltså mycket få yngre barn som sett eller fått sexuella meddelanden på internet det senaste året.

I de fall barnen i Sverige som upplevt obehag av det här slaget talade med någon om det, var det återigen främst med en vän eller någon i familjen. Och återigen var det relativt många barn som blockerade personen som sänt meddelandet/eller som raderade alla meddelanden från den andra personen, vilket flera barn upplevde hjälpte.

Mobbning i allmänhet och på internet

Frågan till barnet var ifall någon uppträtt sårande eller elakt mot henne/honom under det senaste året överhuvudtaget och på internet samt hur ofta.

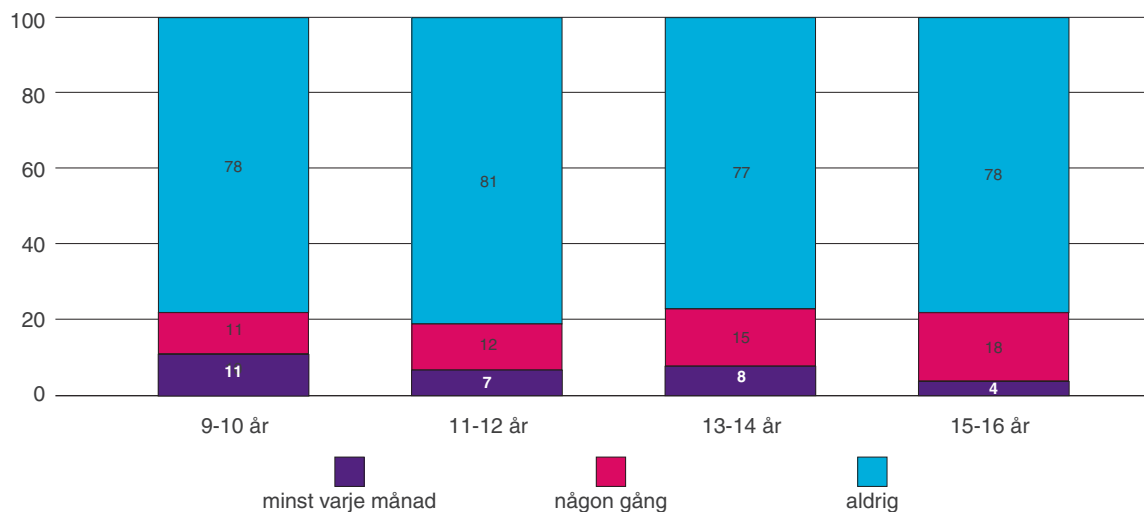
Hot och trakasserier i form av mobbning är inte ovanligt bland barn. Begreppet "mobbad" användes dock inte i formuläret utan det fanns en förklaring med exempel på vad "uppträda sårande eller elakt mot någon" kunde vara i det här sammanhanget. "Mobbning" brukar också definieras som något som sker upprepade gånger, och frågan hur ofta detta skett under det senaste året fanns också med. I Sverige sa ca en fjärdedel att de mobbats det senaste året, varav 15 procent öga mot öga, 9 procent på internet och 6 procent via mobilen. Totalt sa 8 procent att det hade skett minst en eller två gånger i månaden eller oftare. I EU-länderna genomsnittligt svarade ca en femtedel av barnen att de blivit mobbade överhuvudtaget, varav 13 procent öga mot öga, 6 procent på internet och 3 procent via mobilen. För ungefär hälften av dessa EU-barn hade detta skett ofta – mer än en gång i veckan eller en-två gånger i månaden. Att ha blivit mobbad på internet tycks alltså vara något mer utbrett i Sverige än i EU-länderna i snitt.

Enligt en undersökning från Medierådet (2010) sa 9 procent av svenska 9-16-åringar att de blivit mobbade på internet eller mobilen de senaste två åren.

Vanligare med mobbning öga mot öga än på internet

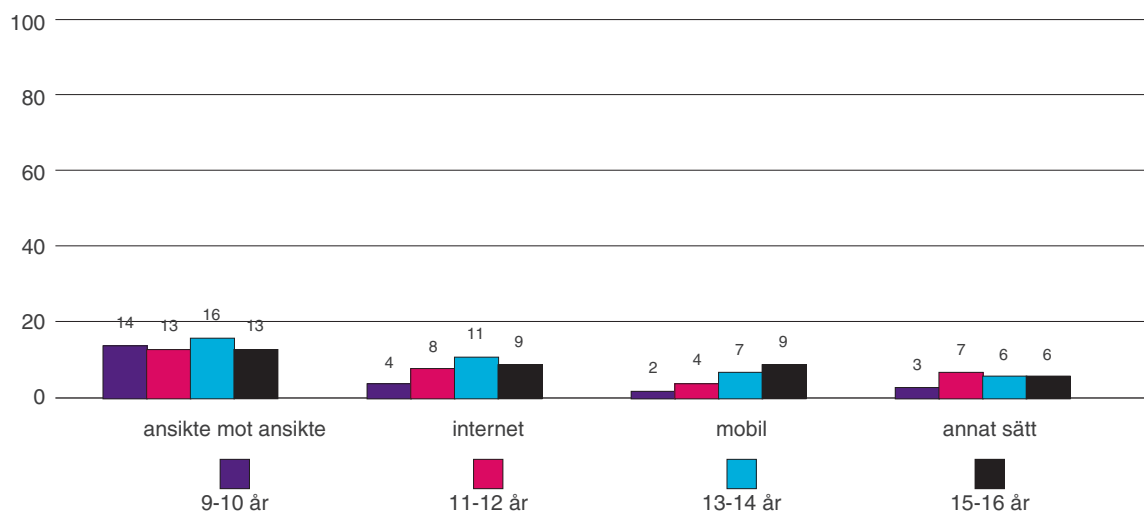
Figur 11 visar hur ofta de internetanvändande barnen i varje åldersgrupp i Sverige varit med om att någon på det här sättet uppträtt sårande eller elakt mot dem överhuvudtaget under det senaste året. Figur 12 visar om detta skett öga mot öga, på internet, via mobil eller på annat sätt.

Figur 11. Hur ofta har du varit med om att någon uppträtt sårande eller elakt mot dig på det här sättet det senaste året? (procent)

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

Figur 12. Var har du varit med om att någon uppträtt sårande eller elakt mot dig på det här sättet det senaste året? (procent)

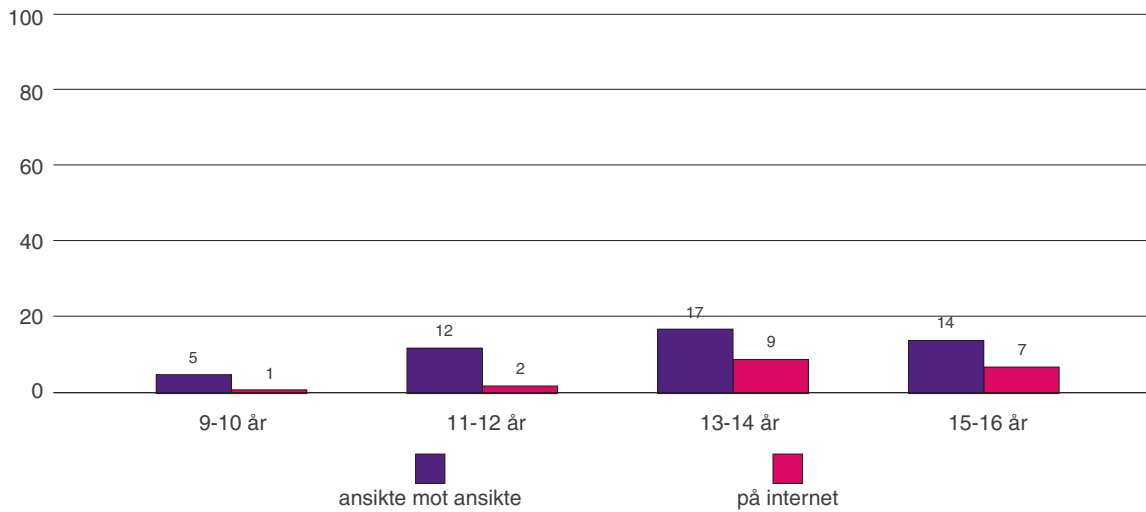

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

Bland annat framkommer av figur 12 att det vanligaste är att mobbningen skett ansikte mot ansikte i alla åldersgrupper. Åldersgrupperna skiljer sig däremot när det gäller mobbning över internet och mobil. Nio- och tioåringarna har ännu inte blivit så engagerade i de sociala nätverken och "instant messaging", så hot över internet är ovanligare för dem. Däremot är det för 15-16-åringarna nästan lika vanligt att de mobbas på internet och mobil som öga mot öga. Internet och mobilen har för dessa åldrar blivit en allt mer integrerad del av vardagslivet.

Barnen frågades också om de själva uppträtt sårande eller elakt mot andra och svaren blev genomsnittligt lägre. 17 procent av barnen i Sverige sa sig ha mobbat överhuvudtaget, varav 8 procent på internet. Figur 13 visar hur många som själva mobbat i olika åldersgrupper.

Figur 13. Har du gjort något som någon annan kanske kan ha tyckt vara sårande eller elakt det senaste året? (procent)

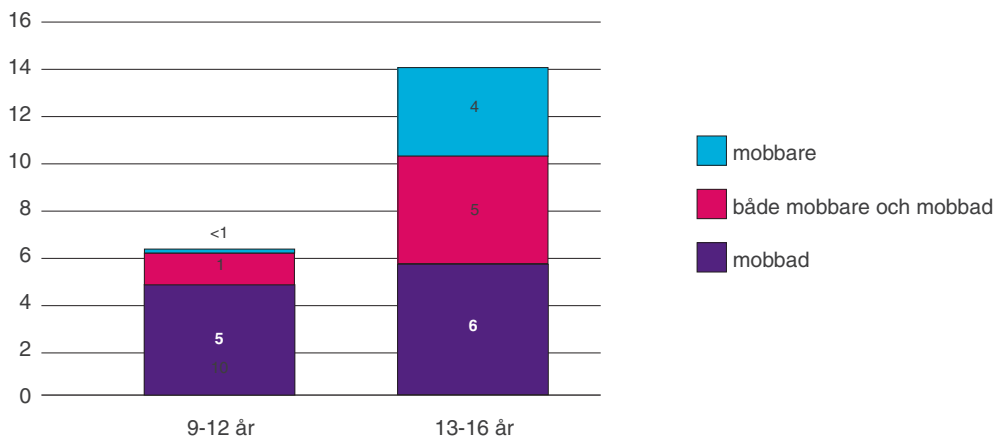

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

Sambandsanalyser visar att de som mobbat andra på internet relativt ofta själva har blivit mobbade på internet. Vi kan således dela in barnen i de som mobbar andra på internet, de som är mobbade på internet och de som på nätet både mobbar andra och själva är mobbade – se figur 14. Skillnaden är stor mellan de yngre och de äldre barnen. Bland de yngre (9-12 år) är det 6 procent som blivit mobbade på internet och omkring en fjärdedel av dessa säger sig också ha mobbat andra på nätet. Det finns i denna åldersgrupp få (0,2%) ”rena mobbare”. Bland de äldre (13-16 år) är det 10 procent som blivit mobbade på internet och nästan hälften av dessa säger sig också ha mobbat andra. 4 procent hamnar i gruppen ”rena mobbare”. Skiljelinjen mellan de ”goda” och de ”dåliga” visar sig alltså inte vara så tydlig bland de äldre barnen. Det är bland dem inte bara en liten grupp som trakasserar andra barn. Ju äldre barnen är desto fler både utsätts för mobbning på nätet och deltar samtidigt i mobbning av andra.

Men många av de mobbade, även bland de äldre, säger sig inte delta i mobbningsaktiviteter riktade mot andra.

Figur 14. Andel som det senaste året på internet varit mobbare, mobbade eller både och (procent)

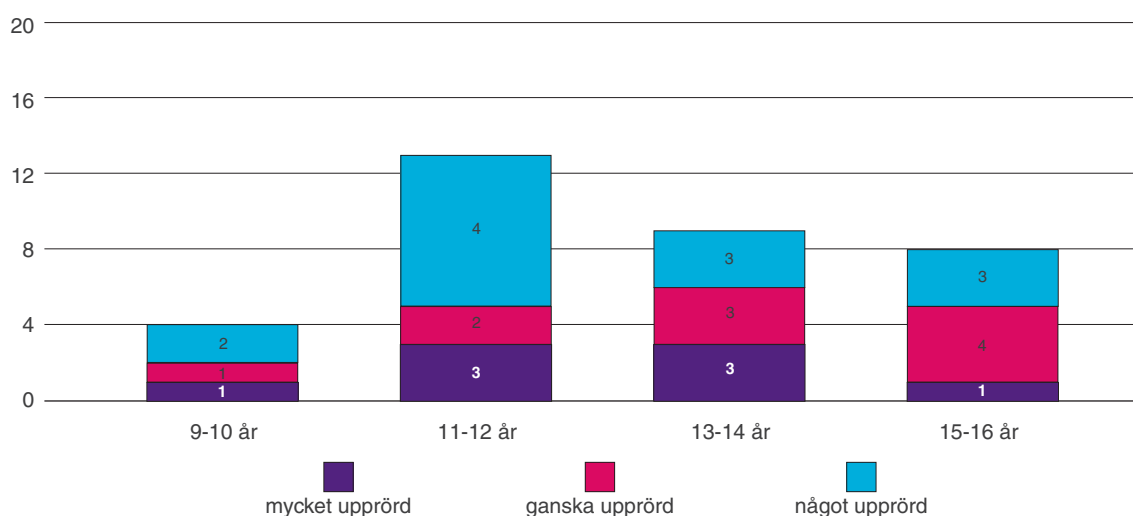

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, 9-12 respektive 13-16 år

Att bli mobbad på internet leder till obehag

De barn som blivit mobbade på internet det senaste året (9% i Sverige) fick frågan om hur upprörda de känt sig den senaste gången. De allra flesta barn (8% av alla internetanvändande barn i Sverige) svarade att de blivit mer eller mindre upprörda av internetmobbingen. 5 procent sa att de blivit "ganska upprörda" eller "mycket upprörda". Även i EU-länderna i genomsnitt är mobbing på internet en risk som lett till obehag för de flesta barn som blivit utsatta för det. Figur 13 visar hur upprörda barnen i olika åldersgrupper i Sverige blev av mobbingen på internet den senaste gången. Flickorna säger sig oftare än pojkarna ha blivit "mycket upprörda".

Figur 15. Hur upprörd blev du den senaste gången när någon uppträtt sårande eller elakt mot dig på internet? (procent)

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige, efter ålder

De flesta som blivit mobbade på internet talade den senaste gången med någon om det. Både i Sverige och i EU-länderna i genomsnitt var det vanligast att tala med en vän och därefter med föräldrarna.

Ett annat ganska vanligt sätt bland barnen som mobbats på internet var att försöka komma över problemet genom att blockera personen som sände de elaka eller sårande meddelandena – något som flera barn tyckte var effektivt – eller att ta bort meddelandena.

Användargenererat riskinnehåll på internet

Ytterligare en specifik risk som togs upp i *EU Kids Online* var ifall barnet under det senaste året sett webbplatser med potentiellt skadligt användargenererat innehåll. I formuläret till barnen användes inte den formuleringen utan *frågan – som endast ställdes till 11-16-åringarna – var ifall de sett någon av följande webbplatser där folk diskuterar saker som kanske inte är så bra för en*. Andelarna 11-16-åringar i Sverige som svarade ja, nämns nedan inom parentes:

- olika sätt att göra sig illa fysiskt eller skada sig själv (12%)
- olika sätt att begå självmord (9%)
- olika sätt att bli mycket smal (som att vara anorektisk eller bulimisk) (20%)

- hatmeddelanden som angriper särskilda grupper eller individer (20%)
- erfarenheter av att ta droger (14%)

I Sverige svarade sammanlagt en dryg tredjedel av de internetanvändande 11-16-åringarna att de under de senaste tolv månaderna sett en eller flera webbplatser där folk diskuterar sådana saker, vilket är klart fler än i EU i snitt (21%). Den sammanlagda siffran visar att ofta har samma barn sett mer än en sådan typ av webbsida.

Att ha sett sådana här webbsidor ökar kraftigt med åldern. Dessutom har i Sverige fler flickor än pojkar sett webbsidor om "olika sätt att bli mycket smal" medan fler pojkar än flickor sett webbsidor om "erfarenheter av att ta droger".

Några följdfrågor om upplevt obehag ställdes inte när det gäller att ha sett användargenererat riskinnehåll på internet.

Missbruk av persondata på internet

Det sista området som *EU Kids Online* tog upp som en specifik risk gäller om barnet under det senaste året råkat ut för att hans/hennes personliga data online hade missbrukats. **Frågan - som bara ställdes till 11-16-åringarna - var: Har någon av de bär sakerna hänt dig på internet under det senaste året?** Tre aspekter togs upp. Andelen 11-16-åringar som svarade ja i Sverige anges inom parentes nedan.

- någon använde mina personliga uppgifter på ett sätt som jag inte tyckte om (6%)
- jag förlorade pengar genom att blir lurad på internet (vi menar riktiga pengar snarare än pengar i t ex ett dataspel) (4%)
- någon använde mitt lösenord för att komma åt min information eller låtsas vara jag (9%)

Sammanlagt var det i Sverige 14 procent som sa att deras personliga data på nätet hade missbrukats på något av de här sätten, vilket är fler än i EU i snitt (9%). Några följdfrågor om upplevt obehag ställdes inte avseende missbruk av persondata på internet.

Sammanfattningsvis om risker på internet

Slår vi samman andelen internetanvändande 9-16-åringar som frivilligt eller ofrivilligt varit med om de specifika risker på internet som frågats om i *EU Kids Online*, är det 60 procent av barnen i Sverige som säger sig ha varit med om någon eller flera av riskerna. Detta är en av de högsta procentsiffrorna jämfört med de andra undersökta EU-länderna men även Estland, Litauen och Norge ligger högt. För EU-genomsnittet är motsvarande siffra ca 40 procent.

Ju äldre barnet blir och ju mer han/hon använder internet, desto mer kan barnet utnyttja internets möjligheter. Som vi nu sett, tycks detta gå hand i hand med att också frivilligt vara med om eller ofrivilligt stöta på vad som kan vara riskfyllt på internet. Och ju äldre barnet är, desto fler risker stöter han/hon alltså på.

Sådana samband finns överlag i de undersökta länderna. Sambanden är emellertid inte helt linjära eller helt lika i varje land utan likheter och olikheter mellan länderna måste också förstås utifrån deras olika kulturella, sociala, ekonomiska och politiska förutsättningar. Ett konkret exempel på att sambanden inte är

hundraprocentigt lika i alla länder är att med ökad ålder och internetanvändning tränas barnen också att handskas med internet på ett kritiskt och säkert sätt. Men barnen i Sverige, vilka använder internet mycket ofta jämfört med de flesta andra länder, ligger inte högst i EU i fråga om digitala färdigheter (se vidare under rubriken "Barnens digitala färdigheter och agerande").

Sammanfattningsvis om barnens upplevda obehag på internet

Som framgått ligger Sverige också högre än EU-snittet i fråga om andelen internetanvändande barn som på en *allmän* fråga säger att de under det senaste året blivit besvärade eller upprörda, d v s har upplevt obehag, av någonting på internet. Det gäller även barnens uppfattning allmänt att det finns saker att oroa sig över på internet för barn i ens egen ålder.

Samtidigt framgår tydligt att det är stor skillnad mellan att å ena sidan ha varit med om en eller flera av de specifika *risker* som frågats om i *EU Kids Online* (60% av barnen i Sverige, oftast gällde risken det senaste året) och, å den andra sidan, att ha upplevt något *obehag* (19% i Sverige det senaste året, enligt den allmänna frågan om man själv blivit besvärad eller upprörd av något på internet).

Detta innebär också att de allra flesta barnen i Sverige inte har stött på något på internet som besvärat eller upprört dem under det senaste året. Det handlar om 80-90 procent av de yngre (9-10 år) i undersökningen och ca 55-75 procent av de äldre (15-16 år). Och de som upprepade gånger, minst varje månad, känt sig besvärade eller upprörda varierar från ett par procent bland de yngre till 8 procent bland 15-16-åringarna.

I den gemensamma europeiska rapporten *EU Kids Online* konstateras att det finns ett övergripande samband på ländernivå, sådant att om andelen barn som har upplevt en eller flera riskfaktorer är större, är också andelen barn som besvärats eller upprörts större (enligt den allmänna frågan om man upplevt obehag av något på internet det senaste året). Men sambandet är inte helt linjärt, d v s det finns länder med olika mönster. Det finns t ex länder där barnen upplevt klart fler risker på internet än barnen genomsnittligt i EU – men ändå är andelen barn som upplevt obehag i det landet inte nödvändigtvis större än genomsnittet i EU.

Ser vi till de *specifika risker* med efterföljande obehag som studerats lite mer ingående i *EU Kids Online* – att ha mött en person öga mot öga som man tidigare bara träffat på internet; att ha sett tydligt sexuella bilder på nätet, att ha sett eller fått sexuella meddelanden på nätet; samt att ha blivit mobbad på internet – är det fler barn i Sverige som varit med om riskerna än i EU-länderna i genomsnitt. Men det är inte fler barn i Sverige, omräknat i procent för alla internetanvändande barn, som besvärats eller upprörts av dessa specifika risker än det är i EU i snitt. Möjligen är ett undantag mobbning på internet, som tycks vara lite vanligare i Sverige än genomsnittligt i de undersökta länderna och mobbning innebär obehag för nästan alla som utsätts för det:

- 16 procent av de internetanvändande barnen i Sverige har någonsin mött en person öga mot öga som de tidigare bara träffat på internet. En procent av alla barnen i den svenska delen av undersökningen har upplevt obehag vid ett sådant möte under det senaste året.
- 21 procent har sett uppenbart sexuella bilder på internet under det senaste året. 5 procent av alla barnen har besvärats eller upprörts av detta.
- 17 procent (11-16 år) har sett eller fått sexuella meddelanden på internet under det senaste året. 3 procent av alla 11-16-åringarna har besvärats eller upprörts av detta.

- 9 procent har varit med om att någon uppträtt sårande eller elakt mot dem (mobbats dem) på internet under det senaste året. 8 procent av alla barnen (d v s de flesta som mobbats på internet) har blivit mer eller mindre besvärade eller upprörda av detta.
- Sammanfattningsvis har 12 procent av barnen blivit upprörda eller besvärade under det senaste året av en eller flera av de senast nämnda fyra specifika riskerna. Men det finns alltså även andra saker på internet som har lett till obehag, eftersom 19 procent säger sig ha varit med om något obehagligt överhuvudtaget på internet de senaste tolv månaderna.

Barnens digitala färdigheter och agerande

När barn stöter på något på internet som oroar eller skrämmer dem kan de agera på olika sätt för att hindra eller undvika det som är obehagligt. Som nämnts tidigare, har de flesta efteråt talat med någon när de blivit upprörda och besvärade av att ha blivit mobbade på internet och när de känt obehag av att ha träffat någon ansikte-mot-ansikte som de först mött på internet. Framför allt är det vänner och föräldrar man talat med. Få har talat med lärare. Däremot har bara en minoritet talat med någon om de känt sig besvärade av sexuella bilder eller sexmeddelanden på internet.

Vidare har en hel del barn själva gjort motdrag på internet när de känt obehag – varav det mest framgångsrika sättet ur barnens synvinkel verkar vara att ha blockerat personen så att han/hon inte kunde fortsätta att kontakta en. Men andra strategier är att radera alla meddelanden från den personen eller att helt enkelt sluta att använda internet ett tag.

I övrigt upplever sig de lite äldre barnen (11-16 år – frågan ställdes inte till 9-10-åringarna) som ganska kunniga om internet. På påståendet att "Jag vet mycket om internet" menar mindre än en tiondel att det "inte är sant". Som förväntat upplever man sig kunnigare ju äldre man är. I 13-14- och 15-16-årsåldern menar majoriteten att det är "mycket sant" – se närmare tabell 5.

Tabell 5. Jag vet mycket om internet... (procent)

	11-12 år	13-14 år	15-16 år
Ej sant	8	3	4
Lite sant	56	43	36
Mycket sant	36	55	61

Procentbas: de internetanvändande 11-16-åringarna i Sverige, efter ålder

Men det är aningen färre som tycker att de vet mer om internet än sina föräldrar – se tabell 6.

Tabell 6. Jag vet mer om internet än mina föräldrar... (procent)

	11-12 år	13-14 år	15-16 år
Ej sant	33	16	10
Lite sant	45	44	38
Mycket sant	22	40	52

Procentbas: de internetanvändande 11-16-åringarna i Sverige, efter ålder

De lite äldre barnen, 11-16-åringarna, frågades också om åtta olika konkreta färdigheter som enligt *EU Kids Online* kan ge en uppfattning dels om deras digitala (kritiska) kunnighet, dels om de kan använda internet på ett säkert sätt (tabell 7).

Tabell 7. Vilka av de här sakerna kan du göra på internet? (procent)

	11-12 år	13-14 år	15-16 år
Jämföra olika hemsidor för att se om informationen stämmer	38	64	79
Ändra filterinställningar (välja vilka hemsidor som du kan eller inte kan se)	11	25	41
Bokmärka en sajt (lägga till i Favoriter)	74	89	91
Blockera oönskad reklam eller skräppost	35	59	74
Ta bort informationen om vilka webbplatser du har besökt	27	55	69
Ändra privata inställningar på din personliga SNS-sida (avgöra vilken information i din profil som andra personer på internet kan se)	55	80	85
Blockera meddelanden från någon du inte vill höra av	64	84	88
Hitta information om hur man använder internet på ett säkert sätt	44	57	74

Procentbas: de internetanvändande 11-16-åringarna i Sverige, efter ålder

Som vi ser av tabell 7 händer det mycket under de fem åren mellan 11 och 16 år – det frekventa internetanvändandet ger färdigheter. Vid 16 år säger sig de flesta kunna bokmärka en webbsida, ändra sina privata inställningar på ett socialt nätverk och blockera meddelanden som de inte vill veta av.

Även om många färdigheter ökar med åldern, framgår på samma gång att en hel del internetanvändande 11-16-åringar i Sverige inte är på det klara med hur man ska göra i alla avseenden som nämns i tabellen. Det gäller framför allt de yngre (11-12 år) som ännu kanske inte behövt lära sig av bitter erfarenhet.

I genomsnitt menade de internetanvändande barnen i EU-länderna att de klarade av fyra av de åtta färdigheterna. Barnen i Sverige visade sig enligt ovanstående resultat i genomsnitt klara av fem, alltså lite fler (Livingstone et al. 2011). Men i detta avseende ligger inte Sverige främst. Det gör, enligt *EU Kids Online*, barnen i Finland.

Föräldrarnas uppfattning om barnens faktiska obehag respektive de risker barnen mött på internet

Enligt en annan svensk undersökning säger 38 procent av föräldrarna i Sverige att deras barn stött på något som oroar dem på internet "någon gång" (Findahl 2010). Snävas tidsperspektivet in, som det gjorts i *EU Kids Online*, svarar 20 procent av de internetanvändande 9-16-åringarnas föräldrar i Sverige att barnet oroats "under det senaste året" och 15 procent att barnet blev mycket eller ganska upprörd den gången. Eftersom 19 procent av barnen själva säger att de upplevt obehag av något på internet under det senaste året, verkar vid första anblicken föräldrarnas och barnens svar stämma väl överens. Men föräldrarna tycks ändå bara ha en medelgod uppfattning om ifall deras barn stött på innehåll på internet som besvärat eller upprört dem. "Vet ej"-procenten bland föräldrarna är ganska hög och i en hel del familjer stämmer inte barnets och förälderns svar överens (d v s det egna barnet har svarat ja och föräldern nej eller tvärtom).

Vad tror då föräldrarna i Sverige om vilka risker på internet barnen varit med om det senaste året? Tabell 8-10 utgör enkla procentlistor där föräldrarnas och barnens svar inte samkörts för samma familj – då stämmer svaren ännu mindre överens. Vad tabellerna dock säkert visar är att det finns företeelser där föräldrarna underskattar vad barnet gör på internet. En hel del föräldrar är, som framgår, nämligen okunniga om:

- att barnet träffat någon öga mot öga som han/hon först lärt känna på internet
- att barnet sett, fått eller skickat sexuella meddelanden
- att barnet sett vissa webbplatser med potentiellt skadligt användargenererat innehåll – de där människor diskuterar
 - hatmeddelanden
 - att bli mycket smal
 - erfarenheter av droger
 - att begå självmord

Däremot är det färre barn som uppgivit att de mobbats på nätet än vad föräldrarna tror.

Tabell 8. För de följande sakerna jag läser upp, säg mig om ditt barn såvitt du vet har gjort den eller inte det senaste året (procent)

	ja, enligt barnet	ja, enligt föräldern
Träffat någon öga mot öga (personligen), som han/hon först lärde känna på internet	16	9
Sett eller fått sexuella meddelanden skickade till sig (t ex ord, bilder, videofilmer) på internet	17 *	8
Skickat sexuella meddelanden till någon annan (t ex ord, bilder eller videofilmer) på internet	11 *	2
Sett bilder på internet som är tydligt sexuella – till exempel visar nakna människor eller människor som har sex	21	32
Behandlats på ett sårande eller elakt sätt av andra barn eller tonåringar på internet	9	17
Behandlat ett annat barn eller en annan tonåring på ett sårande eller elakt sätt på internet	8	9
Sett aggressiva eller våldsamma bilder på människor som attackerar eller dödar varandra på internet. Det kan röra sig om figurer i tecknade serier eller spel, lika väl som "riktiga" människor	Frågan ställdes ej till barnen	62

* Frågan ställdes bara till 11-16-åringarna

Procentbas: de internetanvändande 9-16-åringarnas föräldrar i Sverige, jämfört med barnens svar om risker i föregående avsnitt

Tabell 9. Har ditt barn såvitt du vet det senaste året sett en webbplats där någon av de här sakerna diskuteras eller uppmuntras? (procent)

	ja, enligt barnet	ja, enligt föräldern
Människor som pratar om sätt att fysiskt skada sig själva eller göra sig illa	12	10
Människor som pratar om sätt att begå självmord	9	5
Människor som pratar om sätt att bli mycket smal (som att vara anorektisk eller bulimiker)	20	11
Människor som lägger upp hatmeddelanden för att angripa särskilda grupper eller individer	20	9
Människor som pratar om sina erfarenheter av att använda droger	14	7

Procentbas: de internetanvändande 9-16-åringarnas föräldrar i Sverige, jämfört med 11-16-åringarnas svar om risker i föregående avsnitt

Tabell 10. Vilka av dessa saker, om någon, har såvitt du vet det senaste året hänt ditt barn på internet? (procent)

	ja, enligt barnet	ja, enligt föräldern
Någon har använt hans/hennes personliga uppgifter på ett sätt som han/hon inte tyckte om	6	9
Han/hon har förlorat pengar genom att bli lurad på internet (vi menar riktiga pengar och inte pengar i t ex ett dataspel)	4	4
Någon har använt hans/hennes lösenord för att komma åt hans/hennes information eller för att låtsas vara honom/henne	9	11

Procentbas: de internetanvändande 9-16-åringarnas föräldrar i Sverige, jämfört med 11-16-åringarnas svar om risker i föregående avsnitt

Föräldrars, lärares och kamraters medling

Vad är medling?

Forskare har sedan länge undersökt föräldrarnas medling av eller ”inblandning i” barnens medieanvändning överhuvudtaget, främst tv. Det engelska uttryck som används i detta sammanhang är ”mediation”. Livingstone et al. (2011) urskiljer från tidigare forskning följande sorters medling:

- att använda mediet tillsammans med barnet (”co-use”)
- att tala om medieinnehållet (eller mediet) med barnet (”active mediation”)
- att sätta regler för barnets medieanvändning (”restrictive mediation”)
- att övervaka barnets medieanvändning i efterhand (”monitoring”)
- att använda tekniska restriktioner för barnets medieanvändning (”technical restrictions”), t ex filter när det gäller internet

I praktiken inträffar förstås vissa medlande aktiviteter samtidigt. *EU Kids Online* har därför i sina analyser slagit samman ”att använda mediet tillsammans med barnet” och ”att tala om medieinnehållet med barnet”

och kallar dessa båda för ”aktiv medling” men har samtidigt skilt på ”aktiv medling av barnets internetanvändning” respektive ”aktiv medling av barnets säkerhet på nätet”. Frågor om fem typer av föräldrars ”inblandning” ställdes både till barnen och föräldrarna.

Tidigare undersökningar om lärares och kamraters medling är mer knapphändiga. I *EU Kids Online* ställdes också frågor till barnen som har att göra med:

- lärarnas medling i form av dels ”aktiv medling av barnets internetanvändning” dels ”aktiv medling om barnets internetsäkerhet”. Dessutom fanns en fråga om lärarnas regler, ”restriktiv medling”, för barnets internetanvändning.
- kamraternas medling i form av ”aktiv medling om barnets internetsäkerhet”. I samband härmed frågades också om barnen i sin tur hjälper sina vänner när det gäller internet.
- andra källor till säkerhetsmedvetande, t ex om barnet fått råd om internet från medier eller experter i lokalsamhället.

Föräldrarnas medling

I Sverige menade den absoluta majoriteten internetanvändande barn (87%) att deras föräldrar på ett eller flera sätt (av fem konkreta frågor) var *aktivt medlande när det gäller barnets internetanvändning*. Motsvarande genomsnittssiffra i EU-länderna var nästan exakt densamma. Ännu fler av föräldrarna än barnen i Sverige menade sig dock vara aktivt medlande i det här avseendet. Som framgår av tabell 11 är det enligt barnen i Sverige vanligast att föräldern är i närheten när barnet använder internet; och därefter att föräldrarna talar med barnet om vad han/hon gör på internet. Föräldrarnas åsikter om de enskilda aktiviteterna i det här avseendet skiljer sig en hel del från barnets – se tabellen.

Tabell 11. Aktiv medling om barnets internetanvändning* (procent)

	ja, enligt barnet	ja, enligt föräldern
Prata med dig om vad du gör på internet	50	88
Sitta med när du använder internet (tittar på det du gör men blandar sig inte riktigt i)	33	54
Vara i närheten när du använder internet	69	60
Uppmuntra dig att utforska och lära dig saker på internet på egen hand	44	63
Göra saker tillsammans med dig på internet	43	62

* Frågan som ställdes till barnen var: ”Brukar din mamma eller pappa ibland ...” och till föräldrarna: ”Vilken av följande saker, om någon, händer det att du (eller den andra föräldern el motsv) ibland gör med ditt barn?”

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige respektive barnens föräldrar

Ännu något fler barn i Sverige (91%) menade att deras föräldrar *aktivt medlar om barnets internetsäkerhet* på det ett eller flera sätt (av sex konkreta frågor). Vanligast enligt barnen är att föräldrarna hjälpt en när något är svårt att göra eller hitta på internet; förklarat varför vissa webbsidor är bra eller dåliga; och föreslagit hur man ska bete sig mot andra människor på internet (se tabell 12). Även i detta avseende är det något fler föräldrar än barn i Sverige som tycker att de medlar. I EU-länderna i snitt tycks andelen föräldrar som medlar om barnets internetsäkerhet vara något lägre än i Sverige.

Tabell 12. Aktiv medling om barnets internetsäkerhet* (procent)

	ja, enligt barnet	ja, enligt föräldern
Hjälpt dig när något är svårt att göra eller hitta på internet	75	76
Förklarat varför vissa hemsidor/webbplatser är bra eller dåliga	63	77
Föreslagit sätt som du kan använda internet på ett säkert sätt	50	65
Föreslagit hur man ska bete sig mot andra människor på internet	58	74
Hjälpt dig tidigare när något på internet har gjort dig oroad eller bekymrad	36	34
Pratat med dig allmänt om vad du ska göra om någonting på internet skulle göra dig oroad eller bekymrad	45	66

* Frågan som ställdes till barnen var: "Har din mamma eller pappa någonsin gjort något av dessa saker med dig?" och till föräldrarna: "Har du (eller den andra föräldern el motsv) någonsin gjort någon av de här sakerna med ditt barn?"

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige respektive deras föräldrar

Avseende föräldrarnas *restriktiva medling* menade totalt 84 procent av barnen i Sverige (ungefär samma som i EU-länderna i genomsnitt) att *föräldrarna sätter regler för barnets internetanvändning* på ett eller flera sätt (av sex konkreta frågor). En högre andel av föräldrarna än barnen i Sverige menar att de sätter sådana regler. Det vanligaste i Sverige enligt barnen är att föräldrarna gör detta i fråga om att ge ut personlig information till andra på internet och detta är också den strängaste regeln enligt föräldrarna – se tabell 13. Totalt sett skiljer sig svaren mellan barnen och föräldrarna inte väldigt mycket i denna fråga.

I jämförelse med de båda formerna av aktiv medling ovan, finns en stor åldersskillnad när det gäller föräldrarnas restriktiva medling, så att även om den stora majoriteten barn har sådana föräldraregler minskar denna reglering ju äldre barnet är.

I EU-länderna i snitt tycks fler föräldrar än i Sverige helt eller delvis sätta regler när det gäller enskilda aktiviteter – t ex i fråga om chatt, se på videoklipp, ha en profil på en SNS och lägga ut bilder, videofilmer eller musik för att dela med andra.

Tabell 13. Restriktiv medling* (procent)

	får göra det när som helst, enligt barnet	får göra det när som helst, enligt föräldern	får bara göra det med tillstånd eller övervakning, enligt barnet	får bara göra det med tillstånd eller övervakning, enligt föräldern	får aldrig göra det, enligt barnet	får aldrig göra det, enligt föräldern
Använda chatt, snabbmeddelanden ("instant messaging")	76	80	8	10	8	8
Ladda ner musik eller filmer på internet	33	32	18	21	34	41
Titta på videoklipp på internet (t ex på YouTube)	87	85	9	14	2	1
Ha en egen personlig sida/profil på en social nätverkssajt	67	69	9	11	14	17
Lämna ut personlig information till andra på internet (t ex namn, adress, telefonnummer)	13	8	22	23	56	66
Lägga upp bilder, videofilmer eller musik för att dela dem med andra	47	38	19	24	23	33

* Frågan som ställdes till barnen var: "För var och en av de här sakerna, tala om ifall dina föräldrar JUST NU låter dig göra dem när du vill, eller låter dig göra dem men bara om de ger sitt tillstånd eller övervakar dig, eller om de ALDRIG låter dig göra dem" och till föräldrarna: "Skulle du för var och en av dessa saker kunna berätta om ditt barn JUST NU får lov att göra dem hela tiden, får göra dem men bara med din (eller den andra förälderns el motsv) tillåtelse eller under uppsikt, eller ALDRIG får lov att göra dem"

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige respektive deras föräldrar

Beträffande föräldrarnas *övervakning av barnets internetanvändning i efterband*, menar omkring hälften av barnen i Sverige (och barnen i EU-länderna i genomsnitt) att deras föräldrar gör det på ett eller flera sätt (av fyra konkreta frågor). Men det är fler föräldrar än barn i Sverige som menar att de håller på med denna typ av medling. Tabell 14 visar att det vanligaste i Sverige enligt barnen är att föräldrarna tittar på vilka webbsidor barnet har besökt men nästan lika vanligt är att de tittar på barnets profil på en SNS. Ser man till de svenska föräldrarnas svar, menar de dock lika ofta att de kontrollerar vilka vänner barnet "addar" till sin SNS-profil. Enligt genomsnittet i EU-länderna övervakar fler föräldrar än i Sverige alla de aspekter som nämns i tabellen. Liksom när det gäller att sätta regler för barnets internetanvändning, minskar denna typ av övervakning i efterhand ju äldre barnet blir.

Tabell 14. Övervakning i efterhand* (procent)

	ja, enligt barnet	ja, enligt föräldern
Vilka sajter du besöker	33	43
Dina meddelanden i e-postprogrammet eller dina snabbmeddelanden	8	20
Din personliga sida/profil på en social nätverkssajt	29	42
Vilka vänner eller kontakter du lägger till i din profil på t ex Facebook eller Hamsterpaj eller i ditt chattprogram	16	41

* Frågan som ställdes till barnen var: "När du använder internet hemma, brukar din mamma eller pappa ibland titta på någon av de här sakerna?" och till föräldrarna: "När ditt barn använder internet hemma, kontrollerar du (eller den andra föräldern el motsv) ibland något av följande efteråt?"

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige respektive deras föräldrar

Vilka *tekniska restriktioner* använder då föräldrarna? Bortsett från datorskydd som att använda programvara för att förhindra spam eller virus, menar totalt 16 procent av barnen i Sverige att deras föräldrar blockerar eller filtrerar vissa webbsidor med s k barnlås eller använder en tjänst el dyl för att begränsa den tid barnet är på internet. Andelen föräldrar i Sverige som menar sig göra detta är dock något högre än vad barnen säger – vilket framgår av tabell 15 för de enskilda tekniska restriktionerna. Samtidigt är det fler barn och föräldrar i genomsnitt i EU än i Sverige som menar att föräldrarna använder tekniska restriktioner. Högst i detta avseende ligger Storbritannien och Irland där omkring hälften av föräldrarna uppger att de använder filter o dyl.

Tabell 15. Tekniska restriktioner* (procent)

	ja, enligt barnet	ja, enligt föräldern
Barnlås eller något annat sätt för att blockera eller filtrera vissa typer av webbplatser.		
Med det menar vi något som gör att du inte kan besöka vissa webbplatser eller som avbryter vissa aktiviteter på internet.	8	20
Barnlås eller något annat sätt för att hålla koll på vilka webbplatser du besöker		
Med det menar vi något som registrerar vilka webbplatser du besöker så att dina föräldrar kan kontrollera efteråt vad du gjorde på internet.	7	17
En tjänst eller ett kontrakt som begränsar den tid du är på internet	7	14

* Frågan som ställdes till barnen var: "Såvitt du vet, använder dina föräldrar något av följande på den dator som du OFTAST använder hemma?" och till föräldrarna: "Använder du (eller den andra föräldern el motsv) något av följande på den dator som barnet OFTAST använder hemma?"

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige respektive deras föräldrar

Föräldrarna fick också en fråga om all denna medling ovan som föräldern (partnern o s v) utför, bidrar till att göra barnets upplevelse av internet bättre eller inte. Cirka tre femtedelar av föräldrarna menade att barnets upplevelse blev bättre, men oftast "lite bättre". Och på nästa fråga till föräldrarna om föräldern (partnern o s v) borde göra mer eller inte, svarade drygt hälften att de borde göra mer, men oftast "lite mer".

Sammanfattningsvis om föräldrarnas medling

Allmänt sett kan man se att föräldrarnas aktiva medling (t ex att prata med barnet) och restriktiva dito (att sätta regler) är vanligare i Sverige och i EU-länderna i genomsnitt än att övervaka barnets internetanvändning i efterhand och framför allt än att använda tekniska filter o dyl. Men de tre senare nämnda typerna av medling – att sätta regler, övervaka i efterhand och använda tekniska restriktioner – är vanligare i EU-länderna i snitt än i Sverige. På det hela taget är föräldrarna i Sverige också mer aktiva och framför allt mer restriktiva när det gäller yngre än äldre barn, även om föräldrarna också "blandar sig i" de flesta 15-16-åringars internetanvändning.

Samtidigt visar svaren på andra frågor att fastän en minoritet barn säger sig inte bry sig om föräldrarnas "inblandning" och vissa tycker föräldrarna borde lägga sig i mindre, är det i Sverige en tiondel av barnen som skulle vilja att föräldrarna engagerade sig mer i vad de gör på internet (vanligare i yngre åldrar).

Lärares medling

I Sverige svarade en absolut majoritet av barnen (88%) att lärare "blandat sig i" deras internetanvändning på ett eller flera sätt (åtta konkreta frågor ställdes), vilket är en något större andel än i EU i genomsnitt (81%). Samtidigt är enligt barnen lärarinsatsen intensivare i flera andra europeiska länder – Norge, Storbritannien, Finland, Nederländerna, Irland m m.

Till skillnad från föräldrarnas medling ökar lärarnas insats något med barnens ökande ålder. Enligt barnen i Sverige – se tabell 16 – har lärarna främst gjort upp regler för vad man får göra på internet i skolan; hjälpt barnet när han/hon tyckt något är svårt att göra eller hitta på internet; och föreslagit hur man ska bete sig mot andra människor på internet. Däremot menar bara en liten minoritet av barnen att läraren/na hjälpt barnet tidigare när något på internet har gjort henne/honom oroad eller bekymrad.

Tabell 16. Har någon lärare på din skola någon gång gjort någon av de här sakerna? (procent)

	ja
Pratat med dig om vad du gör på internet	34
Hjälpt dig när du tycker något är svårt att göra eller hitta på internet	57
Förklarat varför vissa hemsidor är bra eller dåliga	48
Föreslagit sätt hur du kan använda internet på ett säkert sätt	43
Föreslagit hur man ska bete sig mot andra människor på internet	51
Gjort upp regler för vad du får göra på internet i skolan	74
Hjälpt dig tidigare när något på internet har gjort dig oroad eller bekymrad	12
Pratat med dig allmänt om vad du ska göra om någonting på internet skulle göra dig oroad eller bekymrad	30

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige

Kamraters medling

Fem konkreta frågor om kamraters aktiva medling när det gäller internetsäkerhet ställdes också. I Sverige menade 83 procent av barnen (73% i EU-länderna i genomsnitt) att kamrater hade gjort en eller flera av dessa saker – se närmare tabell 17. Oftast gäller det att vänner hjälpt barnet när något är svårt att göra eller hitta på internet. Detta var också det vanligaste svaret i EU i genomsnitt. Andra exempel på länder där kamratinblandningen är hög är Danmark, Estland, Finland, Norge och Tjeckien. Liksom när det gäller lärare ökar enligt barnen kamraternas insatser något med ökad ålder.

Tabell 17. Har dina vänner någonsin gjort någon av följande saker? (procent)

	ja
Hjälpt dig när något är svårt att göra eller hitta på internet	73
Förklarat varför vissa hemsidor är bra eller dåliga	41
Föreslagit sätt hur du kan använda internet på ett säkert sätt	29
Föreslagit hur man ska bete sig mot andra människor på internet	28
Hjälpt dig tidigare när något på internet har gjort dig oroad eller bekymrad	27

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige

En jämförande fråga om internetsäkerhet

En enstaka fråga om internetsäkerhet ställdes till barnen på samma sätt när det gäller föräldrar, lärare och kamrater: "Har dina föräldrar/lärare/vänner föreslagit sätt att använda internet på ett säkert sätt?" Enligt barnen, både i Sverige och i EU-länderna i snitt, kommer i det här avseendet föräldrar först, tätt följda av lärare, medan kamrater ligger lägre.

Andra källor till barnens säkerhetsmedvetande

Har barnet någonsin fått råd om internetsäkerhet från (ett antal specificerade) andra personer eller platser? Tabell 18 visar svaren från barnen i Sverige. Resultaten för EU avviker inte nämnvärt, annat än att ännu fler barn där fått säkerhetsråd från annan släkting.

Tabell 18. Har du NÅGONSIN fått råd om hur man använder internet på ett säkert sätt från någon av de här personerna eller på någon av de här platserna? (procent)

	ja
Ungdoms-, kyrko- eller socialarbetare	5
Bibliotekarie	3
Annan släkting (t ex bror, syster, faster, farbror, mor- eller farförälder etc)	32
Någon som har till uppgift att ge råd på internet	8
Webbplatser	11
Tv, radio, tidningar eller tidskrifter	17
Internetleverantör, d v s företaget som ordnar så att internet kommer hem till dig eller till din skola (t ex Telia, Bredbandsbolaget, Comhem, Glocalnet)	5
Jag har inte fått råd från någon av dessa personer eller platser	24

Procentbas: de internetanvändande barnen i Sverige

Varifrån får föräldrarna råd om internetsäkerhet?

Föräldrarna i Sverige å sin sida får information och råd om internetsäkerhet från olika håll, främst från familj och vänner (54%) och olika medier (48%). 29 procent av föräldrarna uppger att de får information från skolan – se tabell 19, vänstra kolumnen.

På frågan varifrån man skulle vilja få mer information i framtiden, kommer skolan högst (53%) på föräldrarnas lista i Sverige (och EU i genomsnitt) och därefter medierna (44%) – se tabell 19, högra kolumnen. Det är ytterst få föräldrar i Sverige som säger att de inte skulle vilja ha mer information om internetsäkerhet.

Tabell 19. Varifrån får du i allmänhet information och råd om säkerhetsverktyg och säker internetanvändning? (procent) Och varifrån skulle du vilja få information och råd i framtiden? (procent)

	får idag information av	vill i framtiden få information av
Ditt barns skola	29	53
Tv, radio, tidningar eller tidskrifter	48	44
Internetleverantörer (ISP)	28	35
Staten, kommunen	9	28
Organisationer för barns välbefinnande/välgörenhetsorganisationer	9	25
Webbplatser med säkerhetsinformation	28	36
Tillverkare och återförsäljare som säljer säkerhetsprodukter	21	29
Familj och vänner	54	36
Från mitt barn	11	20
Andra källor	21	16
Ingenstans, jag vill inte ha mer information om detta	6	3

Procentbas: de internetanvändande barnens föräldrar i Sverige

Minskar föräldrarnas, lärarnas och kamraternas medling barnens obehag på internet?

Föräldrarnas, lärarnas och kamraternas medling, liksom inte minst barnets egna erfarenheter, kan bidra till ökade möjligheter att utnyttja internets alla positiva egenskaper och också öka barnens färdigheter på internet. Men minskar då föräldrarnas, lärarnas och kamraternas medling barnens obehag på internet? Vad man kanske förväntar sig är att de barn som oftare haft andras medling, eller vissa typer av medling, mer sällan skulle säga att de blivit upprörda eller besvärade på internet, än de barn som inte haft så mycket eller vissa sorters medling.

Emellertid visar de konkreta resultaten egentligen inte detta. I stället tyder ett stort antal statistiska sambandsanalyser av de svenska svaren på att det finns en del typer av medling, och för den delen vissa av barnets färdigheter, som har ett statistiskt *positivt* samband med risk och/eller obehag, d v s mer/vissa typer av medling/färdigheter hänger samman med *mer* risk och/eller obehag.

Ett tydligt sådant exempel är att vänner "har hjälpt dig tidigare när något på internet har gjort dig oroad eller bekymrad". Andra exempel är att vänner eller en lärare "hjälpit en när man tycker något är svårt att göra eller hitta på internet" eller att lärare "gjort upp regler för vad man får göra på internet i skolan".

Mycket tyder därför på att en hel del medling sker i efterhand. Det vill säga, efter det att barnet blivit upprörd/besvärad tar han/hon själv initiativ och vänder sig till vännen eller föräldern (mer sällan till läraren) för att prata eller be om hjälp – eller föräldern/läraren/kamraten märker att något inte är bra och träder in. Det är alltså delvis fråga om en *retroaktiv* medlingsprocess. På liknande sätt lär sig en hel del barn t ex att blockera personer som de inte vill ha kontakt med, och blockeringen sker ju efter det att man ogillat eller upprörts av kontakten.

Det är också sannolikt att man i flera fall blir visare av skadan, vilket delvis ökar möjligheten att undvika den i framtiden. Emellertid är bilden ännu mer komplicerad. Det kan ju mycket väl vara så att om ingen (förälder, vän, lärare m fl) hade "blandat sig i" *på förband*, skulle fler barn ha upplevt obehag det senaste året än vad undersökningen nu visar. Men detta är en längre process som *EU Kids Online* inte kan svara på, eftersom studien utförts vid ett enstaka tillfälle och inte longitudinellt, d v s med samma barn under en längre tid.

Dessutom måste hela barnets livssituation tas med i beräkningen. Det är rimligt att tänka sig att i princip alla barn någon gång är med om risker på internet och att barnen blir allt bättre på att lära sig undvika de risker som ger obehag. Samtidigt råkar, enligt undersökningen, vissa barn oftare ut för att bli upprörda av risker på internet än andra barn: Det kan t ex hända lite fler barn som oroar sig mycket allmänt sett, barn som är rädda för många saker och lättskrämda, barn som för det mesta är ensamma, barn som ofta blir arga och tappar humöret, eller barn som andra unga hackar på allmänt sett. Det kan också hända lite fler barn som gör farliga saker för skojs skull eller spännande saker även om de är farliga. Det kan också hända lite fler barn som skolkar, dricker alkohol och tar saker som inte är deras.

Men varför vissa barn har lite större sannolikhet att uppleva skada på internet måste i sin tur ses i ett ännu större sammanhang. Allt mer svensk och internationell forskning visar att de barn som är allra mest är i riskzonen online är barn med ett riskfyllt liv offline. Och detta hänger också ofta samman med att barnet har det trassligt eller konfliktfyllt hemma, i skolan och/eller med kamraterna (t ex The Berkman Center 2008, von Feilitzen 2009, Shannon 2007, Svedin & Åkerman 2006, Ungdomsstyrelsen 2009, Ybarra et al. 2008).

Sammanfattning

I Sverige använder så gott som alla 9-16-åringar internet. Hemma använder två tredjedelar internet i det egna rummet. Och fler barn i Sverige än genomsnittsbarnet i de undersökta europeiska länderna använder också internet hos vänner, släktingar, i skolan och, fastän i mindre utsträckning, på vissa andra platser som t ex på bibliotek och när man är ute (via smartphone o dyl).

De allra flesta barnen i Sverige använder också internet varje eller nästan varje dag – vilket även deras föräldrar gör – och för en mängd olika aktiviteter: för umgänge, underhållning och information. Frekvensen internetanvändning bland barnen i Sverige ligger klart högre än EU-genomsnittet. Den fjärdedel av länderna i undersökningen där flest av de internetanvändande barnen sa att de använder internet (nästan) varje dag är – förutom Sverige – Estland, Danmark, Norge, Nederländerna och Finland.

Med ökad internetanvändning och högre ålder ökar barnets färdigheter på internet. Men undersökningen visar att barnen i Sverige inte ligger högst inom EU-länderna i fråga om digitala färdigheter utan att de har mer att lära för att kunna använda internet på ett kritiskt och säkert sätt.

Med ökad internetanvändning, högre ålder och större bredd i internetaktiviteterna stiger också sannolikheten för att frivilligt utsätta sig för eller ofrivilligt stöta på risker på internet. Detta är också tydligt vanligare i Sverige och i några andra länder där man använder internet ofta än i de övriga undersökta europeiska länderna. I länder där barnens användning av internet är mindre frekvent och inte så varierad är andelen som stött på ett riskfyllt innehåll mindre.

Det finns generellt i EU-länderna ett övergripande statistiskt samband mellan att vara med om risk på internet och att uppleva obehag av den. Det gäller även i Sverige. Barnen i Sverige tillhör den fjärdedel av de undersökta länderna där en relativt stor andel barn (19% i Sverige) enligt en allmän fråga säger sig ha upprörts eller besvärats av något på internet under det senaste året.

Men samtidigt innebär att vara med om en risk på internet inte på långt när att man alltid tycker den är obehaglig. Av barnen i Sverige uppskattar *EU Kids Online* att 60 procent varit med om en risk det senaste året (och då är procenten begränsad till de specifika risker undersökningen konkret frågade om).

Exakt vad det "något" är, som upprört eller besvärat 19 procent av barnen enligt den allmänna frågan ger undersökningen inte besked om. Men några få frågor om eventuellt obehag fanns också i samband med följande specifika risker under det senaste året: att ha träffat en ny person öga mot öga som man först träffat på internet; att ha sett uppenbart sexuella bilder på internet; att ha sett eller fått sexuella meddelanden på internet; samt att ha blivit mobbad på internet.

Även om det finns vissa statistiska samband mellan å ena sidan att ha svarat ja på den allmänna frågan om man upprörts eller besvärats av något på internet under det senaste året, och å andra sidan, om man svarat ja på att man upplevt obehag av någon av de ovannämnda specifika riskerna under det senaste året, förklarar de specifika riskerna inte allt obehag som den allmänna frågan fångat upp. Andelen internetanvändande 9-16-åringar i Sverige som upplevt obehag av dessa specifika risker är dessutom inte fler än andelen internetanvändande barn i EU-länderna i genomsnitt, möjligen med undantag av obehag av mobbning på nätet som är aningen frekventare i Sverige.

Den absoluta majoriteten barn i den svenska delen av undersökningen uppger att deras föräldrar aktivt medlar eller "blandar sig i" deras internetanvändning och internetsäkerhet på flera sätt och också sätter regler för deras internetanvändning. Det är däremot färre föräldrar i Sverige som kontrollerar barnets internetanvändning i efterhand eller använder filter och blockeringstekniker av olika slag. I flera andra undersökta europeiska länder är det vanligare med regler, övervakning i efterhand och teknisk blockering/filter än i Sverige. Det framstår alltså som om föräldrarna i Sverige delvis verkar vara mindre kontrollerande.

På samma gång är det inte alla föräldrar i Sverige som vet att deras barn upplevt obehag på internet och det finns flera aspekter där en hel del föräldrar underskattar eller är okunniga om vad barnet gör på internet. Det senare gäller: att barnet träffat någon öga mot öga som han/hon först lärt känna på internet; att barnet sett, fått eller skickat sexuella meddelanden; och att barnet sett vissa webbplatser med potentiellt skadligt användargenererat innehåll (de där människor diskuterar hatmeddelanden; att bli mycket smal; erfarenheter av droger; och att begå självmord).

Lärarnas och kamraternas "inblandning" i barnens internetanvändning tycks vara lite vanligare i Sverige än i EU i genomsnitt. Men lärarnas insatser är i alla fall intensivare i flera andra EU-länder – Norge, Storbritannien, Finland, Nederländerna, Irland m m.

Det finns inget enkelt samband som visar att barn som får mer eller vissa typer av medling eller "inblandning" mindre ofta säger att de upprörts eller besvärats av något på internet under det senaste året än andra barn. Eftersom undersökningen utförts vid ett tillfälle och inte följt samma barn under flera år, kan vi inte uttala oss i detalj om hela den process som sker när barnet lär sig mer och mer om internet och närstående ombeds hjälpa till eller på eget bevåg träder in. Vad vi däremot kan se är att en hel del medling sker retroaktivt, d v s efter det att barnet upprörts eller besvärats. Detta gäller också barnens egna färdigheter, t ex att blockera personer efter det att man ogillat eller upprörts av kontakten med dem. En reflexion är även att den medling som tidigare skett på förhand troligtvis har bidragit till att färre barn upplevt obehag på internet det senaste året än som annars skulle ha gjort det.

Vad man inte heller får glömma är att vissa barn har lite större sannolikhet att råka ut för risker och skada på internet. Vi ger exempel på sådana resultat under rubriken "Minskar föräldrarnas, lärarnas och kamraternas medling barnens obehag på internet?". Forskning tyder också på att dessa barn i sin tur ofta lever ett riskfyllt liv offline som har samband med trassliga relationer i hemmet, skolan och/eller med kamraterna.

Metod i *EU Kids Online* och avvikelser i den svenska delen

För att få största möjliga jämförbarhet i resultaten från de 25 länderna i *EU Kids Online*-undersökningen har samma datainsamlingsmetod använts, nämligen personliga intervjuer med barnen och föräldrarna i hemmet. Sättet att välja ut de ca 1,000 internetanvändande barnen i varje land skiljer sig dock en del länderna emellan. I alla länder stratifierades (skiktades) geografiska områden med olika befolkningstäthet (urbaniseringsgrad), varefter vissa valdes ut. I de flesta länder slumpades sedan adresser ut inom dessa områden genom "random walk" ("slumpmässig promenad") (dock inte i Sverige, se nedan). Om det fanns flera internetanvändande barn 9-16 år i hemmet, slumpades ett av barnen ut.

Datainsamlingen för hela projektet uppdrogs åt företaget Ipsos och skedde i de flesta länderna under april-augusti 2010.

Under den personliga intervjun med barnet fanns också ett särskilt formulär med känsliga frågor att fylla i enskilt (på datorn eller papper) utan intervjuarens inblandning. Vidare var det den förälder som visste mest om barnets internetanvändning som intervjuades. Intervjuerna med barnet respektive föräldern skedde separat.

Svaren viktades i efterhand i varje land efter antal barn i hushållet, barnets ålder och kön, område där barnet bor samt utbildning hos den vuxna som hade högst arbetsinkomst i hushållet. Vid beräkning av europeiska genomsnittsdata ("EU-genomsnittet") har också tillagts en vikt utifrån uppskattat *absolut antal* 9-16-åringar som använder internet i varje land (något som varierar i de olika länderna från ca 55 procent i Italien eller 59 procent i Grekland till 97-98 procent i Danmark, Finland, Norge, Sverige och Storbritannien). Det innebär att även om nästan alla barn i Sverige använder internet, har Sverige som ett till befolkningsstorlek litet land fått en liten vikt vid beräkning av det internetanvändande genomsnittsbarnet i EU, medan större länder som t ex Frankrike, Tyskland och Turkiet, där en mindre andel barn än i Sverige använder internet, fått en högre vikt i beräkningen av genomsnittet.

Metod, urval och bortfall beskrivs mer i detalj i "Technical report" på webbsidan www.eukidsonline.net

I nämnda tekniska rapport finns också uppgifter om datainsamlingen för enskilda länder. Av de olika länderna kom datainsamlingen i Sverige i gång senast av alla länder (27 maj med avslutning 20 oktober) och flertalet av de 1,000 intervjuerna i Sverige genomfördes därför också senare än för de flesta andra länder. Vi kan se att detta har haft konsekvenser för vissa svar. Till exempel är det minst andel barn i Sverige av alla deltagande länder som säger sig ha använt internet för skolarbete den senaste månaden. Att barn i Sverige skulle använda internet så sällan för skolarbete stämmer inte med andra undersökningar (se t ex Skolverket 2011) utan resultatet är med största sannolikhet en följd av att en stor del av intervjuerna i Sverige genomfördes under sommarlovet och alldeles i början av höstterminen, då barnen logiskt sett inte hade använt internet för skolarbete den senaste månaden.

Intervjubolaget IMRI utsågs av Ipsos att utföra datainsamlingen i Sverige. I Sverige valdes hushållen inte ut genom "random walk" i de olika stratifierade områdena utan genom slumpmässig telefonrekrytering från PAR, postens adressregister (som i sin tur är draget från SPAR, det svenska befolkningsregistret). Liksom i en del (men inte alla) länder utlovades intervjupersonerna en belöning som i Sverige var ett presentkort på 100:- (men som senare i datainsamlingen ökades till två biobiljetter).

Efter det att hushåll med internetanvändande barn i 9-16-årsåldern befunnits "tillgängliga för intervju" i Sverige, tycks enligt "Technical report" (Table 10) ca 70 procent av dessa ha deltagit i intervjuerna. Totalt inom EU har enligt Ipsos ungefär hälften av hushållen med internetanvändande barn 9-16 år som varit "tillgängliga för intervju", deltagit i undersökningen medan ungefär hälften inte gjorde det (Table 10). Ser man till Sverige igen, har det – liksom i andra länder där telefonrekrytering skedde – å andra sidan varit en hel del hushåll som man inte fått kontakt med per telefon och/eller som på ett tidigt stadium sagt att de inte vill delta o s v, varför de aldrig blivit "tillgängliga för intervju". Det finns alltså inte några uppgifter

om att svarsprocenten skulle ha varit bättre i Sverige än i andra länder. Med så många olika steg i urvalsprocessen, som också skiljer sig åt mellan länderna, är det svårt att uppskatta den precisa bortfallsprocenten för varje land.

Totalt har exakt 1,000 barn intervjuats i Sverige: 232 barn 9-10 år, 273 barn 11-12 år, 253 barn 13-14 år och 242 barn 15-16 år. Efter viktningen enligt kön, ålder o s v – se ovan – omfattar den svenska databasen 993 barn.

Den svenska delen av databasen blev färdigställd och tillgänglig vintern 2011.

Enstaka procentsiffror om Sverige kan skilja sig något lite i olika rapporter och mellan text och figurer i denna rapport beroende på olika traditioner att hantera "missing values" ("vet ej"/"ej svar") vid databearbetningarna. Detta har dock ingen avgörande betydelse för resultaten.

Hur generaliserbara är de svenska resultaten?

Bortfall innebär så gott som alltid snedvridande effekter, d v s att de resultat man fått inte enkelt kan generaliseras till populationen. Vi kan också av svarsfrekvenserna i Sverige helt klart konstatera att urvalet barn och deras föräldrar inte är representativt, i så måtto att hushåll/föräldrar med hög utbildning och högre socioekonomisk status är tydligt överrepresenterade och de med låg utbildning och lägre socioekonomisk status underrepresenterade. Även i den europeiska rapporten sägs att "it must be acknowledged that the recruitment process may not have reached the most vulnerable or marginalised children" (Livingstone et al. 2011, s 17).

Därför bör enskilda procentsiffror i resultatredovisningen för Sverige tolkas med försiktighet och inte antas gälla precis för populationen alla internetanvändande barn i hela Sverige. Det är följaktligen inte enskilda procentsiffror som är intressanta utan i stället övergripande tendenser: Ligger t ex svenska internetanvändande barn över eller under EU-genomsnittet?

Tack

Denna publikation bygger på arbetet utfört av hela *EU Kids Online*-nätverket finansierat av EC (DG Information Society) Safer Internet plus programme (project code SIP_KEP-321803), se www.eukidsonline.net

Referenser

- The Berkman Center for Internet & Society at Harvard University (2008) "Appendix C: Research Advisory Board Literature Review: Online Threats to Youth: Solicitation, Harassment, and Problematic Content. Literature Review Prepared for the Internet Safety Technical Task Force", in *Enhancing Child Safety & Online Technologies: Final report of the internet safety technical taskforce*. To the Multi-State Working Group on Social Networking of State Attorneys General of the United States, http://cyber.law.harvard.edu/sites/cyber.law.harvard.edu/files/ISTTF_Final_Report-APPENDIX_C_Lit_Review_121808.pdf (January 2009)
- Dunkels, Elza, Frånberg, Gun-Marie & Hällgren, Camilla (2011) "Young People and Online Risk", in Dunkels, Elza et al. *Youth Culture and Net Culture: Online Social Practices*. Hershey, PA, IGI Global, s 1-16
- von Feilitzen, Cecilia (2009) *Influences of Mediated Violence. A Brief Research Summary*. The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, University of Gothenburg
- von Feilitzen, Cecilia & Petrov, Peter (2011) "New Media and Social Divides. A Comparative Analysis of Stockholm and St. Petersburg", in von Feilitzen, Cecilia & Petrov, Peter (eds.) *Use and Views of Media in Sweden & Russia. A Comparative Study in St. Petersburg and Stockholm*. Huddinge, Södertörn University, Södertörn Academic Studies, s 53-100
- Findahl, Olle (2009) *Unga svenskar och Internet 2009*. Stockholm, .SE
- Findahl, Olle (2010) *Svenskarna och Internet 2010*. Stockholm, .SE
- Lemish, Dafna & Ribak, Rivka (2007) Israeli Children Go Online, www.eukidsonline.net (se under 'Current Newsletter' och 'PowerPoint Presentations') (October 2008)
- Livingstone, Sonia, Haddon, Leslie, Görzig, Anke & Ólafsson, Kjartan with members of the *EU Kids Online* network (2011) *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*. London, The London School of Economics and Political Science, www.eukidsonline.net
- Medierådet (2010) *Ungar och medier 2010. Fakta om barns och ungas användning och upplevelse av medier*. Stockholm, Kulturdepartementet
- Netcraft Web Server Survey, <http://news.netcraft.com/archives/2011>
- Nordicom (2011) *Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2010*. MedieNotiser nr 1, 2011. Göteborgs universitet, Nordicom
- Shannon, David (2007) *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet. Omfattning, karaktär, åtgärder*. Rapport 2007:11. Stockholm, Brottsförebyggande rådet
- Skolverket (2011) *Eleverna och nätet. PISA 2009 om 15-åringars förmåga att söka, läsa och värdera digital information*. Stockholm, Skolverket, Rapport 361
- Statistiska Centralbyrån (2011) http://www.scb.se/Pages/ProductTables____25795.aspx
- Svedin, Carl-Göran & Åkerman, Ingrid (2006) "Ungdom och pornografi – hur pornografi i media används, upplevs och påverkar pojkar respektive flickor", i *Koll på porr – skilda röster om sex, pornografi, medier och unga*. Stockholm, Kulturdepartementet, Medierådet, s 87-100
- Ungdomsstyrelsen (2009) *Se mig. Unga om sex och internet*. Stockholm, Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:9
- Wolak, Janis, Finkelhor, David, Mitchell, Kimberly J. & Ybarra, Michele L. (2008) "Online "predators" and their victims. Myths, realities, and implications for prevention and treatment", *The American Psychologist*, 63, s 111–128
- World Internet Institute (2005) *Svenskarna och Internet 2005*. Ej publicerade data.
- Ybarra, Michele L., Diener-West, Marie, Markow, Dana, Leaf, Philip J., Hamburger, Merle & Boxer, Paul (2008) "Linkages Between Internet and Other Media Violence With Seriously Violent Behavior by Youth", *Pediatrics*, Vol. 122, No. 5, November 2008, s 929-937

Om författarna

Elza Dunkels är lärarutbildare och forskare vid Umeå universitet. 2007 disputerade hon i pedagogiskt arbete med avhandlingen *Bridging the Distance – Children's Strategies on the Internet*, som bygger på ett stort antal intervjuer med barn om hur de tänker kring faror på internet. Hennes forskning handlar om ungas lärande med samtida medier och strategier för personlig säkerhet på nätet.

Cecilia von Feilitzen är vetenskaplig koordinator för The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, vid Nordicom, Göteborgs universitet. Hon är också professor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Södertörns högskola. Som medieforskare sedan 1964 har hon publicerat omkring 250 forskningsrapporter, artiklar och böcker, varav många har handlat om barn, ungdomar och medier.

Olle Findahl är professor i medie- och kommunikationsvetenskap, forskningsledare vid World Internet Institute och nu knuten också till Högskolan i Gävle och stiftelsen för internetinfrastruktur .SE. Han har studerat mediernas användning sedan 70-talet, internets utveckling och användning under de senaste tio åren och skrivit flera rapporter och artiklar om barns och ungdomars användning av internet.

**För mer information om projektet EU Kids Online:
www.eukidsonline.net**

EU Kids Online II (2009-2011) har bl a givit ut följande rapporter:

O'Neill, B., Livingstone, S. and McLaughlin, S. (2011). Final recommendations for policy, methodology and research. LSE, London: EU Kids Online.

<http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/D7.pdf>

Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., and Ólafsson, K. with members of the EU Kids Online Network (2011). EU Kids Online Final Report. LSE, London: EU Kids Online.

[http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineI-IRports/Final%20report.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineI-IRports/Final%20report.pdf)

Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., and Ólafsson, K. (2011). Risks and safety on the internet: the perspective of European children. Full Findings. LSE, London: EU Kids Online. The report includes as Section 12: Policy Implications, a summary of O'Neill, B., and McLaughlin, S. (2010). Recommendations on safety initiatives. LSE, London: EU Kids Online.

[http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineI-IRports/D4FullFindings.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineI-IRports/D4FullFindings.pdf)

Sammanfattning av huvudresultat från EU Kids Online I (2006-2009) finns i följande rapport:

Livingstone, S, and Haddon, L (2009) EU Kids Online: Final Report. LSE, London: EU Kids Online. (EC Safer Internet Plus Programme Deliverable D6.5)

[http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20\(2006-9\)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/Home.aspx](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20(2006-9)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/Home.aspx)

Ledning och administration

Institutionschef:
Ulla Carlsson
Telefon: +46 31 786 12 19
Fax: +46 31 786 46 55
ulla.carlsson@nordicom.gu.se

Administratör (beställningar m m):
Anne Claesson
Telefon: +46 31 786 12 16
Fax: +46 31 786 46 55
anne.claesson@nordicom.gu.se

Teknisk redigering och webbansvarig:
Per Nilsson
Telefon: +46 31 786 46 54
Fax: +46 31 786 46 55
per.nilsson@nordicom.gu.se

Verksamhetsområden

Medie- och kommunikationsforskning

Publikationsverksamhet

Redaktör: Ulla Carlsson
Telefon: +46 31 786 12 19
Fax: +46 31 786 46 55
ulla.carlsson@nordicom.gu.se

Forskningsdokumentation

Nordisk koordinatör:
Claus Kragh Hansen
Statsbiblioteket
Universitetsparken
DK-8000 Aarhus C

Telefon: +45 89 46 20 69
Fax: +45 89 46 20 50
ckh@statsbiblioteket.dk

Medieutveckling och mediestatistik

Nordic Media Trends

Nordisk koordinatör:
Eva Harrie
Telefon: +46 31 786 46 58
Fax: +46 31 786 46 55
eva.harrie@nordicom.gu.se

Medier i Norden

Redaktör: Terje Flisen
terjef@nordicmedia.info

Outlook Europe & International

Redaktör: Anna Celsing
anna.celsing@skynet.be

The International Clearinghouse on Children, Youth and Media

Vetenskaplig koordinatör:
Cecilia von Feilitzen
Telefon: +46 8 608 48 58
Fax: +46 8 608 46 40
cecilia.von.feilitzen@sh.se

Forskningsinformatör:
Catharina Bucht
Telefon: +46 31 786 49 53
Fax: +46 31 786 46 55
catharina.bucht@nordicom.gu.se

Nationella centraler

Nordicom-Danmark

Statsbiblioteket
Universitetsparken
DK-8000 Aarhus C

Medie- och kommunikationsforskning

Maria Hvid Stenald
Telefon: +45 89 46 21 67
Fax: 45 89 46 20 50
mhs@statsbiblioteket.dk

Nordicom-Finland

Department of Journalism
and Mass Communication
University of Tampere
FI-33014 Tampere

Medie- och kommunikationsforskning

Päivi Lukin
Telefon: +358 3 3551 70 45
Fax: +358 3 3551 62 48
paivi.lukin@uta.fi

Nordicom-Island

Háskóli Íslands,
Félagsvísindadeild
IS-101 Reykjavík

Medie- och kommunikationsforskning

Guðbjörg Hildur Kolbeins
Telefon: +354 525 42 29
Fax: +354 552 68 06
kolbeins@hi.is

Nordicom-Norge

Institutt for informasjons-
og medievitenskap
Universitetet i Bergen
Postboks 7800
NO-5020 Bergen

Medie- och kommunikationsforskning

Ragnhild Mølster
Telefon: +47 55 58 91 40
Fax: +47 55 58 91 49
ragnhild.molster@infomedia.
uib.no

Medieutveckling och mediestatistik

medienorge

Nina Bjørnstad
Telefon: +47 55 58 91 26
Fax: +47 55 58 91 49
nina.bjornstad@infomedia.uib.no

Nordicom-Sverige

Göteborgs universitet
Box 713
SE-405 30 Göteborg

Fax: +46 31 786 46 55

Medie- och kommunikationsforskning

Roger Palmqvist
Telefon: +46 31 786 12 20
roger.palmqvist@nordicom.gu.se

Karin Poulsen
Telefon: +46 31 786 44 19
karin.poulsen@nordicom.gu.se

Medieutveckling och mediestatistik

MedieSverige

Ulrika Facht
Telefon: +46 31 786 13 06
ulrika.facht@nordicom.gu.se

Karin Hellingwerf
Telefon: +46 31 786 19 92
karin.hellingwerf@nordicom.gu.se

Staffan Sundin
Telefon: +46 36 16 45 82
staffan.sundin@nordicom.gu.se

The International Clearinghouse on Children, Youth and Media

NORDICOM

**Nordiskt Informationscenter för
Medie- och Kommunikationsforskning**

Göteborgs universitet
Box 713, SE 405 30 Göteborg
Telefon: +46 31 786 00 00
Fax: +46 31 786 46 55

www.nordicom.gu.se

GÖTEBORGS UNIVERSITET

ISBN 978-91-86523-31-2

9 789186 523312